

Svetptic

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS

letnik 7, številka 4, december 2001

GALEBI SLOVENIJE

Čukotka

Drugi skupinski popis ptic Kozjanskega parka

Mokož

Veliki detel-ptica leta 2001

ISSN: 1580-3600

STRAN 4 GALEBI SLOVENIJE

izdajatelj: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
(DOPPS-BirdLife Slovenija[®]), p. p. 2722, 1001 Ljubljana

naslov uredništva: DOPPS, Prvomajska 9, 1000 Ljubljana,

tel.: 01 544 12 30

fax: 01 544 12 35

e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

glavna urednica: dr. Andreja Ramšak

e-mail: andreja.ramsak@guest.arnes.si

uredniški odbor: Luka Božič, Leon Kebe, Borut Rubinič, Jakob Smole,
dr. Davorin Tome, Al Vrezec in Eva Vukelič.

lektoriranje: Marjetka Krapež

oblikovanje tipske strani: Tomaž Berčič

prelom in fotoliti: Abakos grafični studio

tisk: Abakos / KVM Grafika

naklada: 2000 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke.

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Revijo sofinancirajo družba
Mobitel, Ministrstvo za okolje in prostor RS in Grand Hotel Union d.d.
Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.
Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Prispevke lahko pošiljate na DOPPS, p.p. 2722, 1001 Ljubljana ali
na elektronski naslov andreja.ramsak@guest.arnes.si

DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE
DOPPS-BirdLife Slovenija

Naslov: p.p. 2722, 1001 Ljubljana.

Društveni prostori: Prvomajska 9, Ljubljana,

tel.: 01 544 12 30, fax: 01 544 12 35

e-mail: dopps@dopps-drustvo.si

Predsednik: dr. Peter Trontelj

Podpredsednik: dr. Primož Kmecl

Upravni odbor:

F. Bračko, D. Denac, K. Denac, mag. F. Janžekovič, T. Jančar,
D. Klenovšek, B. Mozetič, M. Perušek, dr. A. Ramšak, B. Rubinič,
J. Smole, B. Surina, B. Štumberger, D. Vengust

Nadzorni odbor:

B. Kočvar, A. Hudoklin, Nataša Adlešič Barba,
dr. T. Trilar (predsednik)

poslovni račun: 02018-0018257011

Direktor: Tomaž Jančar

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih
organizacij BirdLife International.

stran 10

stran 14

stran 22

stran 28

stran 34

Borut Rubinič
GALEBI SLOVENIJE..... 4

Mihaela Pavličev in Remo Probst
ČUKOTKA - NENASELJENE ŠIRJAVE
SUBARKTIČNE TUNDRE 10

Luka Božič
OPREDELJEVANJE PREDLOGOV POSEBNIH
ZAŠČITENIH OBMOČIJ (SPA) V SLOVENIJI ... 14

Al Vrezec
SKUPINSKI POPIS PTIC
KOZJANSKEGA PARKA II 19

Leon Kebe
POPULARIZACIJA PTICAM PRIJAZNEGA
KMETOVANJA 20

Damijan Denac
PRAZNIK KOZJANSKEGA JABOLKA 21

Luka Božič
MOKOŽ 22

PREDAVANJA IN IZLETI 24

Aleš Tomažič
IZLET NA PECO 27

Luka Božič
POHORJE 28

Tomaž Mihelič
NOVI ORNITOLOŠKI ATLAS GNEZDILK 31

Leon Kebe
VELIKI DETEL - PTICA LETA 2001 34

Damijan Denac
7. SREČANJE MLADIH ORNITOLOGOV 37

Damijan Denac
SVETOVNI DAN OPAZOVANJA PTIC IN
SVETOVNI PTIČJI FESTIVAL 2001 39

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA 41

UVODNIK

Spoštovani člani in članice!

Pred nami je četrta številka Sveta ptic. Z njo smo zaokrožili drugo leto izhajanja naše društvene revije v novi podobi. Marsikaj ste lahko prebrali v osmih številkah Sveta ptic. Upam, da ste v objavljenih prispevkih izvedeli kaj zanimivega, koristnega, morda ste prebrali nekaj, kar se Vam je še posebej vtisnilo v spomin. Prav zato, ker bi radi izvedeli, kako Vam je Svet ptic povšeči ali pa imate morda predloge, smo v tokratno številko priložili še anketo. Prosim Vas, da anketo izpolnite in nam jo pošljete. V uredništvu Sveta ptic bomo zelo veseli Vaših predlogov, še bolj pa Vaše pripravljenosti sodelovati pri ustvarjanju revije. Sprejeli bomo tudi Vašo kritiko in se potrudili, da bomo revijo v prihodnosti še izboljšali.

V uredništvu se trudimo, da bi revija Svet ptic prinesla našim članom čimveč ornitološkega znanja. Poljudni članek v tej številki je posvečen galebom, ki so bili opazovani v Sloveniji. Vse vrste galebov si lahko ogledate tudi na fotografijah. Članek je prišel izpod peresa izvrstnega poznavalca galebov Boruta Rubiniča. Prava ornitološka poslastica je prispevek Mihaele Pavličev in Rema Probst. Opisala sta ornitološko ekspedicijo na skrajni severovzhodni del Sibirije. Kakšna so merila, da neko območje dobi status posebej zaščenega območja, nam v svojem prispevku opisuje koordinatorski tega projekta Luka Božič.

Vabimo Vas na našo najbolj množično akcijo Zimsko štetje vodnih ptic, ki bo potekalo v soboto 12. in v nedeljo 13. januarja 2002. V Svet ptic smo priložili navodila za štetje in popisne obrazce. Pripravili smo Vam seznam izletov in predavanj za prihodnje leto vse do meseca junija. Program je zelo pester, veselimo se Vaše družbe na izletih in predavanjih. Za prihodnje leto smo pripravili tudi nekaj akcij. Že februarja bosta delavnici v Mariboru in v Ljubljani, ki sta namenjeni vsem, ki želite sodelovati pri Novem ornitološkem atlasu Slovenije. Takoj na začetku marca se nam lahko pridružite pri izdelavi otoka za čigro na Gajševskem jezeru, aprila bomo čistili steno, v kateri gnezdi breguljka, na Dan Zemlje bomo čistili okolico Cerkniškega jezera in junija preštevali kosce na vlažnih travnikih ob Cerkniškem jezeru.

Za uredniški odbor in sodelavce Sveta ptic se zaključuje izredno delovno leto. Kmalu bomo odtrgali še zadnji list s koledarja. Drug drugemu bomo zaželeli veliko lepega. Naša želja pa je, da bi Vi, dragi člani, ostali z nami še naslednje leto.

Andreja Ramšak

Vsem članicam in članom DOPPS-a, bralkam in bralcem Sveta ptic!

Hvala za podporo in zaupanje v letu 2001. Z Vašo pomočjo smo letos postali prva članska nevladna organizacija, ki uradno zastopa interese varstva narave v Sloveniji. Skupaj smo sklenili nevidno zaščitno ograjo okrog najbolj dragocenih koščkov naše narave. Pod suhoparnim nazivom območja IBA in SPA zagotavljajo preživetje ogroženim vrstam ptic pri nas in v Evropi. Brez števila je bilo vsakodnevnih akcij, posredovanj in prireditev. Na njih smo reševali ptice in čistili njihova gnezdišča, prepričevali uradnike in pisali v časopise, se učili in uživali v naravi.

Poročila s terena in napovedi omenjajo izgubo biotske pestrosti in manjšanje populacij ogroženih vrst. V naši moči je, da to spremenimo.

Skupaj se potrudimo, da bo leto 2002 dobro leto za ptice in naravo ter s tem tudi za nas!

Peter Trontelj
predsednik DOPPS-a

Foto: Borut Rubinič
Mali galeb *Larus minutus*, poletno perje.

GALEBI SLOVENIJE

Borut Rubinič

Vsakdanja predstava galeba je povezana z morjem, vendar te ptice lahko srečamo tudi drugje. Res je, da večina od približno 50 vrst galebov, kolikor jih živi na svetu, gnezdi ob morskih obalah in je večino časa njihovo življenje močno povezano z morjem, vendar pa je mnogo vrst galebov tudi povsem celinskih in gnezdiijo na s kopnega težko dostopnih krajih ob velikih ali majhnih, sladkovodnih ali slanih, naravnih ali umetnih, nižinskih ali visokogorskih, tekočih ali stoječih vodah po vseh celinah našega planeta.

Kot že tolikokrat prej z nekoliko sklonjeno glavo hitim skozi živahnost dopoldanske Ljubljane, ne meneč se za vsakdanjo okolico. Mojo pozornost v trenutku pritegne znan glas, ki me v sekundi prestavi na morsko obrežje. Pogled mi avtomatično šine proti nebu in med visokimi stavbami brez težav uzrem elegantno letečega rumenonovega galeba, ki steguje glavo in odpira kljun, iz katerega v valovih prihaja znana mi melodija.

V Sloveniji smo med galebi Laridae do sedaj registrirali 13 vrst, 8 se jih pri nas pojavlja redno. Število vrst se bo v prihodnosti nedvomno še povečalo, saj se v Evropi pojavlja prek 25 vrst, ki so vse izjemno mobilne in med rednimi sezonskimi premiki premagujejo velike razdalje. Naj vam predstavim tiste, ki smo jih pri nas že opazovali.

Rečni galeb *Larus ridibundus*

Rečni galeb spada po velikosti med t. i. male galebe, velikost telesa je med 35 in 39 cm. Po obarvanosti pa med t. i. črnohlavne galebe, saj ima v spomladanskem času glavo temno obarvano. Spolno dozori v 3. koledarskem letu. Do svoje spolne zrelosti večkrat menja perje. Izvaljenim mladičem zraste perje, ki ga imenujemo mladostno (juvenilno) perje. Prvo zimo ga zamenjajo s prvim zimskim perjem, poleti pa s prvim poletnim perjem. Naslednjo zimo se odenejo v odraslo zimsko perje, poleti pa v odraslo poletno perje (glej tabelo). Zanj je značilna bela proga na zunanjem robu peruti, ki je prisotna v vseh perjih. V poletnem perju ima glavo obarvano rjavo. Kljun je svetlo rjav ali oranžno-rumen s črno konico pri mladih. Pri odraslih je pozimi svetlo rdeč, poleti je temno rdeč s črno konico.

Rečni galeb običajno poseljuje otoke ali težko dostopne predele stoječih celinskih voda. Je vrsta, ki se je v sedanjem času uspešno prilagodila človekovim posegom v prostor. Gnezdi tudi na majhnih močno onesnaženih umetnih vodnih telesih, v bližini človeških bivališč, skupaj z drugimi vrstami vodnih ptic. Hrani se z majhnimi ribami in vodnimi nevretenčarji (raki, mehkužci, ličinke žuželk), z majhnimi kopenskimi žuželkami, ki jih lovi na travnikih, obrežjih in poljih, z deževniki, zrnjem ter človeškimi odpadki, ki jih dobi na smetiščih. Podobno kot večina ostalih vrst galebov je kolonijaska gnezdilka in gnezdi v velikih kolonijah. V zelo številčne jate se lahko združuje tudi v negnezditvenem času. V Evropi je rečni galeb najbolj razširjena vrsta galeba.

Pojavljanje v Sloveniji: Rečni galeb je ena od dveh vrst galebov, ki v Sloveniji gnezdi. Stalni koloniji sta v Ormoških lagunah in na otočku Ptujkega jezera, občasno gnezdi še v nekaterih gramoznicah v SV Sloveniji. Vsa gnezdišča rečnega galeba pri nas so umetnega izvora.

Črnohlavi galeb *Larus melanocephalus*

Tudi črnohlavi galeb spada med majhne črnohlavne vrste galebov. Glava odrasle ptice je v poletnem perju popolnoma črna. Je nekoliko večji (37-40 cm) od rečnega galeba, ima močnejši kljun in je na splošno bolj čvrsto grajen. Odrasel ima popolnoma bela krila, v ostalih perjih pa na zunanjem robu kril nima za rečnega galeba značilne bele proge. Mlad ima sivo obarvane noge in kljun, odrasel pa ima noge ter kljun živo ali temno rdeče. Črnohlavi galeb je stepska vrsta, ki poseljuje predvsem plitve lagunske otoke (kase) na črnomorski obali. V zadnjem času naseljuje tudi mnoge druge evropske obale in se uspešno širi proti zahodu in severu. Gnezdenje črnohlavega galeba so zabeležili celo v koloniji triprstih galebov *Rissa tridactyla* na strmih škotskih klifih! Kljub naseljevanju novih območij je vrsta zelo ogrožena, saj 97 odstotkov razmeroma številčne populacije gnezdi v enem samem zalivu v Ukrajini (zaliv Tendra).

Pojavljanje v Sloveniji: V Sloveniji se črnohlavi galeb v največjem številu pojavlja na obali v času pognezditvene razpršenosti. V tem obdobju se najprej odrasli, nato še mladi osebkovi za nekaj tednov ali mesecev ustavijo na naši obali, ki je na poti med njihovimi glavnimi gnezdišči ob Črnem morju in glavnimi prezimovališči v Tirenskem morju. V celinskem delu Slovenije je redek in se večinoma pojavlja v jesenskem času (Ptujsko, Cerkljansko in Zbiljsko jezero).

Mali galeb *Larus minutus*

Je najmanjša vrsta galeba v Evropi (24-28 cm), v letu spominja na močvirske čigre *Chlidonias*. Z njimi pogosto gnezdi v mešanih kolonijah na večjih celinskih močvirjih ali obraslih jezerih. Gnezdo si navadno splete na plavajočem rastlinju kot močvirske čigre. Prehranjuje se z majhnimi ribami in nad vodo letečimi žuželkami. Kot s pinceta tankim kljunom jih pobira z vodne površine. Spolno dozori v tretjem, včasih šele v četrtem koledarskem letu (glej tabelo). Glava je v poletnem perju črna. Odrasel ima sive peruti z belim robom, peruti pa so na spodnji strani črne ter prav tako belo obrobljene.

Pojavljanje v Sloveniji: Pri nas je pogostejši konec aprila in v začetku maja, v času spomladanske selitve, na večjih jezerih, pa tudi na obali, največkrat skupaj v jati s črnimi čigrami *Chlidonias nigra*.

Zalivski galeb *Larus genei*

Po obliki telesa in velikosti (37-42 cm) ter obarvanosti peruti spominja na rečnega galeba, od katerega se loči po daljšem, bolj zašiljenem kljunu, beli šarenici pri odraslih, daljšem vratu in drugačni drži ter obnašanju. Črna na glavi je omejena le

GALEBI SLOVENIJE

foto: Borut Rubinič
Rečni galeb *Larus ridibundus*, odrasel v zimskem perju.

foto: Borut Rubinič
Črnoglavi galeb *Larus melanocephalus*, odrasel v zimskem perju.

foto: Borut Rubinič
Zalivski galeb *Larus genei*, odrasel v zimskem perju.

foto: Borut Rubinič
Sivi galeb *Larus canus*, odrasel v poletnem perju.

foto: Borut Rubinič
Sredozemski galeb *Larus audouinii*, odrasel.

foto: Borut Rubinič
Rumenonogi galeb *Larus cachinnans*, skoraj odrasel v zimskem perju.

GALEBI SLOVENIJE

foto: Borut Rubinič

Srebrni galeb *Larus argentatus*, odrasel v zimskem perju.

foto: Borut Rubinič

Rjavi galeb *Larus fuscus*, odrasel v poletnem perju.

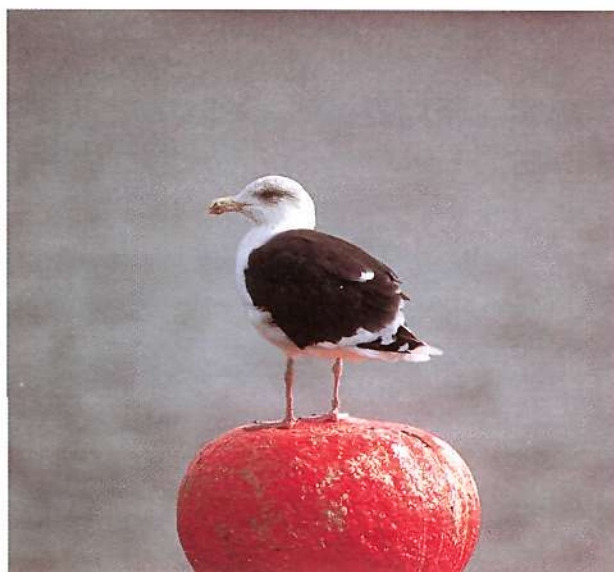

foto: Borut Rubinič

Veliki galeb *Larus marinus*, odrasel v zimskem perju.

foto: Borut Rubinič

Ledni galeb *Larus hyperboreus*, odrasel v poletnem perju.

foto: Borut Rubinič

Ribji galeb *Larus ichthyaetus*, odrasel v poletnem perju.

foto: Borut Rubinič

Triprsti galeb *Rissa trydactyla*, odrasel v poletnem perju.

na slabo vidno temno piko na predelu ušes, ki se pojavlja le pozimi, sicer je glava povsem bela. Živi predvsem v slanih lagunah, na solinah in velikih slanih jezerih vzhodne in južne Evrope in Bližnjega Vzhoda.

Pojavljanje v Sloveniji: Pri nas je izjemni gost v času spomladanske selitve.

Sivi galeb *Larus canus*

Sivi galeb spada med srednje velike galebe (40-46 cm), po obarvanosti glave ga prištevamo med svetloglave galebe. Hrbet in peruti so bolj temno sivo obarvani kot pri rumenonogem galebu. Kljun je pri odraslih pticah popolnoma rumen, brez rdeče pike na spodnji čeljusti. Izkušen opazovalec sivega galeba prepozna tudi po značilnem vzorcu črnih in belih pik na konicah peruti, kar pri večini galebov velja za enega najpomembnejših določevalnih znakov. Sivi galeb poseljuje celotni zmerno topli in subpolarni pas Evrazije in gnezdi tako na obali kot na celini.

Pojavljanje v Sloveniji: Pri nas se v velikem številu pojavlja na štajerskih zadrževalnikih v zimskem času, v ostalem delu države pa ga lahko v manjših ali večjih jatah opazujemo skozi celo leto, predvsem v času selitve.

Sredozemski galeb *Larus audouinii*

Sredozemski galeb (44-52 cm) je sredozemski endemit, kar pomeni, da poseljuje le ta del sveta in ne gnezdi nikjer drugje. Od daleč spominja na rumenonogega galeba, od katerega se v odraslem perju loči po rdečem kljunu, sivih nogah, svetlejšem perju in drugačnem vzorcu na perutih. Gnezdi na manjših morskih otočkih in čerch ali v velikih deltah rek.

Pojavljanje v Sloveniji: Pri nas je bil opažen le enkrat, in sicer konec 19. stoletja v Piranu. Glede na novo odkrito gnezdišče v južni Dalmaciji, lahko to vrsto skoraj zagotovo še pričakujemo tudi v našem primorju.

Rumenonogi galeb *Larus cachinnans*

Je tipičen predstavnik velikih galebov (52-58 cm). V odraslem obdobju ima hrbet sivo obarvan, noge in kljun rumene in konice kril črne z večjimi ali manjšimi belimi pikami. Na spodnji čeljusti kljuna ima rdeče-oranžno piko, ki služi mladičem, da prepoznajo lastne starše. Rumenonogi galeb spolno dozori šele v petem koledarskem letu in kot vsi ostali galebi vsako leto dvakrat menja perje (glej tabelo). Od tega je ena golitev (konec poletja) popolna, kar pomeni, da galeb enega za drugim zamenja vse svoje krmilno in letalno perje, druga (konec zime) pa nepopolna, ko zamenja le del perja. V vsem tem času spolnega dozorevanja rumenonogi galeb

in podobno tudi vse ostale vrste velikih galebov, nastopa v celi paleti različnih perij, ki jih je moč ločevati le z dobrimi določevalnimi priročniki in obiljem izkušenj.

Pojavljanje v Sloveniji: Rumenonogi galeb je poleg rečnega edina vrsta galeba, ki gnezdi v Sloveniji. Gnezdi izključno na obali, največ v Sečoveljskih solinah, kjer je številen tudi v izven gnezditvenega obdobja. Skozi celo leto se v manjšem številu pojavlja tudi v notranjosti Slovenije. Rumenonogi galebi, ki se v velikem številu jeseni in pozimi pojavljajo na štajerskih zadrževalnikih, najverjetneje izvirajo iz gnezdišč ob Črnem morju (glej tudi B. Rubinič, Svet ptic, št.2, 2000).

Srebrni galeb *Larus argentatus*

Srebrni galeb (54-60 cm) je po zunanosti podoben rumenonogemu, odrasel pa ima za razliko od slednjega perje na hrbtu in perutih svetlejše sive barve, noge so rožnate barve, svetlejše rumen je tudi kljun, pozimi pa ima glavo bolj intenzivno temno črtasto.

Pojavljanje v Sloveniji: Pri nas se v zimskem času redno, a v majhnem številu pojavlja po vsej Sloveniji, najpogostejši pa je na zadrževalnikih na Štajerskem.

Rjavi galeb *Larus fuscus*

Rjavi galeb (48-56 cm) je gnezdilka evropske atlantske obale. Tudi ta je podoben rumenonogemu galebu, le da je pri njem perje na hrbtu in perutih skoraj popolnoma črne ali pa temno sive barve. Odrasli imajo noge in kljun temno rumene barve.

Pojavljanje v Sloveniji: Rjavi galeb je pri nas v glavnem maloštevilen gost na Ptujskem in Ormoškem jezeru, kjer se pojavlja le v jesenskem in spomladanskem času.

Veliki galeb *Larus marinus*

Veliki galeb je največja evropska vrsta galeba (61-74 cm). Je gnezdilka atlantske obale Evrope in Severne Amerike in se v srednjem in vzhodnem Sredozemlju ter tako tudi pri nas pojavlja precej redko. Odrasel je po barvi perja podoben rjavemu galebu, ima pa izjemno masiven kljun, noge so rožnate barve, drugačen pa je tudi vzorec na konicah peruti.

Pojavljanje v Sloveniji: V Sloveniji je bil opažen le nekajkrat.

Ledni galeb *Larus hyperboreus*

Ledni galeb (63-68 cm) gnezdi le na skrajnem severu Evrope – na Islandiji in norveškem otočju Svalbard. V severni Evropi je običajen, a maloštevilen zimski gost, povsod drugje pa se pojavlja izjemoma. Spada med velike galebe in ima odrasel zelo svetla krila s popolnoma belimi konicami.

GALEBI SLOVENIJE

Pojavljanje v Sloveniji: Pri nas je bil opažen le enkrat na koncu 19. stoletja.

Ribji galeb *Larus ichthyaetus*

Je gnezdilka Centralne Azije in kaspijskega ter črnomoškega bazena in se v veliki večini Evrope pojavlja izjemoma. Spada med velike galebe (58-67 cm), posebnost vrste pa je črna glava pri odraslih osebkih, ki je nima nobena druga vrsta velikih galebov.

Pojavljanje v Sloveniji: Pred kratkim je bil večkrat v majhnem številu opažen na dravskih zadrževalnikih, en odrasel osebek pa se je tam zadrževal celo več mesecev.

Triprsti galeb *Rissa tridactyla*

Zaradi odsotnosti palca to skoraj izključno morsko vrsto galeba uvrščajo v poseben rod. Triprsti galeb (37-42 cm) je kolonijska gnezdilka strmih skalnih klifov atlantske in pacifiške obale Evrazije. Večino življenja preživi na odprtem morju in se hrani skoraj izključno z majhnimi ribami in glavonožci, na kopno pa navadno pride le v času gnezditve, ko v tisočglavih kolonijah poseli vsak prost kotiček na strmih obalah, izjemoma celo na hišah z zato prirejenimi policami. Po zunanosti odrasel spominja na sivega galeba, od katerega pa se loči po črnih nogah in skoraj popolnoma črnih konicah kril brez dobro opaznih belih pik.

Pojavljanje v Sloveniji: Pri nas je redek. Pojavlja se predvsem v jesenskem času in to skoraj izključno ob večjih rekah na celini in zelo redko ob morju.

Tabela: Stadiji menjave perja pri galebih.

1. leto	2. leto	3. leto	4. leto	PRIMER
Mlad (jun.-sep.) <i>juvenile</i> Prvo zimsko perje (avg.-mar.) <i>1st W</i> Prvo poletno perje (feb.-sep.) <i>1st S</i>	Odraslo zimsko perje (avg.-mar.) <i>ad. W</i> Odraslo poletno perje (feb.-sep.) <i>ad. S</i>			Rečni galeb <i>Larus ridibundus</i> (skupina dvoletnih galebov večinoma »mali galebi«)
Mlad (jun.-sep.) <i>juvenile</i> Prvo zimsko perje (avg.-mar.) <i>1st W</i> Prvo poletno perje (feb.-sep.) <i>1st S</i>	Drugo zimsko perje (avg.-mar.) <i>2nd W</i> Drugo poletno perje (feb.-sep.) <i>2nd S</i>	Odraslo zimsko perje (avg.-mar.) <i>ad. W</i> Odraslo poletno perje (feb.-sep.) <i>ad. S</i>		Sivi galeb <i>Larus canus</i> (skupina troletnih galebov večinoma »srednji galebi«)
Mlad (jun.-sep.) <i>juvenile</i> Prvo zimsko perje (avg.-mar.) <i>1st W</i> Prvo poletno perje (feb.-sep.) <i>1st S</i>	Drugo zimsko perje (avg.-mar.) <i>2nd W</i> Odraslo poletno perje (feb.-sep.) <i>ad. S</i>	Tretje zimsko perje (avg.-mar.) <i>3rd W</i> Tretje poletno perje (feb.-sep.) <i>3rd S</i>	Odraslo zimsko perje (avg.-mar.) <i>ad. W</i> Odraslo poletno perje (feb.-sep.) <i>ad. S</i>	Rumenonogi galeb <i>Larus cachinnans</i> (skupina štiriletnih galebov večinoma »veliki galebi«)

PRIPOROČENA LITERATURA

GRANT, P. J. (1989): Gulls, a guide to identification. T & A D Poyser, Calton.

Prostrane močvirnate ravnine, obrobene s Koriaškim hribovjem in preprejene z rečicami so tipična pokrajina Čukotke. Foto: Mihaela Pavličev

ČUKOTKA

- nenaseljene širjave subarktične Tundre

Mihaela Pavličev in Remo Probst

Ornitološke ekspedicije Ruske akademije znanosti sva se udeležila v pomladi in poletju 2001.

Namen je bil popisati avifauno dela Čukotskega polotoka, tega ornitološko zanimivega, a v večji meri neobdelanega območja, s poudarkom na goseh in pobrežnikih. V kratkih dveh mesecih, ko to vreme dopušča, se je pred našimi očmi odvijalo gnezdilno obdobje od selitve na sever, kratkega obdobja gnezdenja in ob koncu začetek selitve nazaj na jug. Dva meseca, namenjena le naravi. Ali obstaja še kak lepši način kako preživeti poletje?

ORNITOLOŠKI POTOPIS

Čukotski polotok je skrajni severovzhodni del Sibirije in obsega čez 700 000 kvadratnih kilometrov površine. Najvzhodnejši del obale je le 100 kilometrov oddaljen od obale Aljaske, od katere ga ločuje Beringova ožina. Čeprav Čukotka leži na geografski širini Skandinavije, je klima zaradi vpliva hladnega Beringovega in Čukotskega morja precej ostrejša. Tako tukaj tundra sega daleč na jug, kjer na evropskem severu že uspeva tajga.

Pot smo začeli prve dni junija v glavnem mestu avtonomnega okraja Čukotke, v Anadirju. Anadirski zaliv je bil ob našem prihodu v začetku junija še popolnoma zaledenel, čeprav so dnevne temperature ob čudovitem sončnem vremenu občasno že dosegale 20° C. Kljub temu ostanejo tla - permafrost v globini vse leto zamrznjena. Dneve čakanja na prvo možnost za nadaljevanje poti proti jugu smo preživljali v bližnji okolici mesta, na mokriščih,

foto: Mihaela Pavličev

Kljub celoletnemu snegu je reka gnezdišče mnogih vodnih ptic.

polnih pobreznikov, ki so bili na selitvi proti gnezdiščem. Tako smo v mestu, ob izlivu reke Kazačke v morje, lahko opazovali pri hranjenju Temminckove prodnike *Calidris temminckii*, kamenjarje *Arenaria interpres*, močvirske martince *Tringa glareola*, ozkokljune liskonožce *Phalaropus lobatus*, spremenljive prodnike *Calidris alpina*, togotnike *Philomachus pugnax*, dolgokljune greznike *Limnodromus scolopaceus*, dolgoprste prodnike *Calidris subminuta* in še kaj.

Le nekaj kilometrov iz mesta, v nizkih skalnatih previsih nad morjem, sta gneznila sokol selec *Falco peregrinus* in krokav *Corvus corax*. Ušesa so polnili predirljivi klici kanadskega žerjava *Grus canadensis*, katerega perje ob popoldanskem soncu dobi močno rdečerjavo barvo. Na travnatih pobočjih gričev so v tem času že peli samci ostrogleža *Calcarius lapponicus* v pisanem svatovskem perju. Na redkih, manj izpostavljenih pobočjih raste grmičevje do dveh metrov višine. Tam nas je čakala vrsta ptic pevk, od katerih so gotovo najbolj vpadljive rubinasti slavec *Luscinia calliope*, modra taščica *Luscinia svecica*, sibirska pevka *Prunella montanella* in rdečeperuti drozg *Turdus naumanni*.

Navdušenost nad neverjetnim številom vrst in lepoto pokrajine, pa tudi noči, svetle kot dnevi, nam niso pustili spati. Kmalu se je, tudi kot posledica časovnega zamika, pojavila utrujenost, ki je prešla šele po kakem tednu dni. Časovna razlika do doma je enajst ur in v začetku smo jo čutili močnejše, kot smo pričakovali. Svetle noči pa imajo tudi precejšnjo prednost: terensko delo smo lahko opravljali ne glede na čas. Aktivnost ptic se med dnevom sicer spreminja, vendar tudi "ponoči" ne preneha.

Pot smo s helikopterjem nadaljevali proti jugu, do majhnega pristanišča Beringovski. Mesto je kljub velikemu premogovniku osiromašeno in število prebivalcev naglo upada. Ob rjavcih sodih in ostalem starem železju, ki leži po okolici, ter ob močno kadečih se dimnikih se zdi pravi čudež, da je komaj pet kilometrov od mesta velika kolonija morskih ptic.

V Beringovskem smo se vkrcali na ladjo in se ob polnoči, ob še vedno trajajočem sončnem zahodu, vijugajoč med plavajočimi ledenimi ploščami, podali na pot proti končnemu cilju, majhni ribiški vasi Meinapilgini. Tudi tokrat je narava na poti pripravila celo vrsto presenečenj. Ves čas so nas spremljali pikčasti *Phoca largha* in pasasti tjulnji *Histiophaca fasciata*, katerih glave so se radovedno pojavljale in spet izginjale v neposredni bližini ladje. Kasneje so se jim pridružili še mroži *Odobenus rosmarus*. Še večje navdušenje je sprožilo ogromno število kitov, predvsem sivih kitov *Eschrichtius robustus*. Za to območje nenavadno mirno morje nam je omogočalo dobro opazovanje morskih ptic, predvsem triprstega galeba *Rissa tridactyla*, lednega viharika *Fulmarus glacialis*, čopastega mormona *Lunda cirrhata* ter ogromnih kolonij na obali. Na ladji je bil tudi potapljač, z

foto: Mihaela Pavličev

Mongolski deževnik *Charadrius mongolus* gnezdi na suhih prodnatih tleh v velikem številu, a ga je kljub pisanemu perju težko opaziti.

foto: Mihaela Pavličev
Vlažna travnata tundra je habitat dolgoprstega prodnika *Calidris subminuta*.

nalogo, da razišče stanje potopljenе tovorne ladje v bližini Rta Navarin. Že ob pogledu nanj, ko se je spuščal v komaj 4°C hladno vodo, nas je zazebló.

Naslednji dan proti večeru smo dosegli Kaipilgino, prvega od lagunskih sistemov, v katere smo se namenili. Vsidrali smo se pred vstopom v laguno, ob kateri se nahaja vas Meinapilgina. Izkrčevanje z majhnim čolnom v gosti megli je bilo precej zamudno, saj je oprema za šest ljudi tehtala kakšno tono. Ker v bližnji okolici kakršnakoli oskrba ni mogoča, smo vse potrebno pripeljali s seboj.

Meinapilgina je majhna vas s 400, večinoma avtohtonimi prebivalci. Čukoti (ali Čukči), kot se imenuje ta etnična skupina, so se v preteklosti ukvarjali predvsem z rejo severnih

foto: Mihaela Pavličev
Ploskokljuni liskonožec *Phalaropus fulicarius* je arktična vrsta, ki jo po gnezditvi pogosto najdemo na obali in odprtem morju.

jelenov in z ribolovom (tudi kitolovom). Reja severnih jelenov je v zadnjem desetletju na tem območju popolnoma izumrla. Danes se vasica preživlja z ribolovom. Glavni dohodek prinaša ulov lososa v mesecih, ko se vrača iz morja v reke. Večji del ulova predstavlja rdeči losos *Oncorhynchus nerka*. Letos je bil ulov posebej obilen in tako smo bili tudi mi deležni posušenih rib od prejšnjega leta in sveže ribe ter rdečega kaviarja ob vsaki priložnosti.

Ljudje so nas sprejeli z velikim zanimanjem in zelo prijazno. Predvsem z otroki smo hitro navezali stike in kmalu jezik ni bil več ovira. Pokazali so nam kraj in jarange, tradicionalne šotore iz jelenje kože, v katerih so Čukoti v preteklosti prebivali kot nomadi, danes pa jih uporabljajo le še poleti, saj sicer živijo v hišah s številnimi in televizijo.

Meinapilgina leži med dvema večjima jezeroma, Pekulnje in Vaamočka, ki sta z rekama povezani z morjem na jugu, na severu pa se v njiju izteka več rek, ki ob izlivu tvorijo ogromna mokrišča (notranja delta). Ta nižinski del je stisnjen med hribe, ki so del gorovja Koriak. Predel južno od jezer, ki sega do morske obale, je pretežno suh na prodnati podlagi in obraščen z lišaji in različnimi nizkorastočimi rastlinami (*Empetrum* sp., *Vaccinium* sp., itd.).

Notranjost polotoka je hribovita in preprejena z rečnimi dolinami. V poznem poletju se je po dolinah vilo le nekaj bistrih in hladnih, plitvih potokov. Reke obrašča grmičevje, predvsem vrbe (*Salix alexensis* in *Salix pulchra*). Hribovje je kopasto in poraslo z lišaji, travo in jagodičevjem ter večinoma ne presega nadmorske višine 1000 m.

Morska obala

Morska obala se kaže predvsem v dveh oblikah: kot prodnati in peščeni nasipi ob izlivu rek ter kot navpični skalni previsi, zaviti v meglo nad penečim se morjem.

Prvi lahko zavzamejo več kilometrov široke pasove z različnimi biotopi; od zelo suhih, kjer gnezdi mongolski deževnik *Charadrius mongolus*, pa do vlažnejših v bližini stoječih voda, na katerih najdemo žličastega prodnika *Eurynorhynchus pygmeus*, to izjemno redko vrsto in ponos Čukotke.

Na strmih skalnatih previsih so velike kolonije morskih ptic. Razen že omenjenih vrst smo našli tudi čopastega alka *Aethia cristatella* ter posamezna gnezda lednega *Larus hyperboreus* in kamčatskega galeba *Larus schistisagus*. Ob tem času, konec julija, so se vzdolž obale že selile velike jate rac, predvsem gag *Somateria mollissima*, pisanih gag *Somateria spectabilis* in ruskih gag *Polysticta stelleri*.

Jezera in notranje delte

Temu območju smo namenili večji del ekspedicije. Predvsem je veljalo popisati gnezda beločele gosi *Anser albifrons*, ki

foto: Mihaela Pavličev

Tenkokljuni prodnik *Calidris tenuirostris* je redok gnezdilec v hladnih arktičnih in subarktičnih hribih.

gnezdi tukaj v precejšnjem številu. Raziskovalni pogoji v teh krajih so sicer težavni, vendar je vsak napor obilno poplačan. Hoja v gumijastih škornjih po mokri podlagi, porasli z debelimi plastmi mahov ali trave, kjer se vdira do kolen, je primerljiva s hojo po globokem snegu. Ob koncu junija pa se pojavijo še oblaki komarjev in kmalu si nihče več ne želi sončnih dni v brezvetrju. Notranje delte so mozaik jezer in manjših rokavov rek. V vlažnejših delih smo razen gosi našli tudi veliko število spremenljivih prodnikov *Calidris alpina*, na suhih tleh pa sibirske prosenke *Pluvialis fulva*.

Tudi sesalci so bogato zastopani, ogromni rjavi medvedi *Ursus arctos* hlačajo naokrog skoraj vsak dan, vendar se izogibajo nevarnemu človeku. Kmalu so tudi gornji tok rek napolnili lososi in za obilo hrane medvedom je bilo poskrbljeno. Celo samotnega volka *Canis lupus* smo imeli priložnost opazovati, ko se je preizkušal v ribolovu. Rdeča *Vulpes vulpes* in polarna lisica *Alopex lagopus* pa se raje odločata za plenitev gnezd. Veliko ostankov jajc in praznih gnezd smo našli pri vseh skupinah ptic. Najupadljivejši in tudi najpredržnejši od sesalcev pa so susliki *Spermophilus parryi*, srednjeveliki glodalci, ki živijo v družinskih zvezah v podzemeljskih rovih. Hitro se navadijo na prisotnost človeka in kmalu začnejo izkoriščati tudi njegove zaloge hrane.

Rečne doline in hribovje

Prostrana prodišča rek nudijo idealni gnezdilni prostor mnogim vrstam pobjeznikov. Nedvomno najpogostejši je komatni deževnik *Charadrius hiaticula*, ne manjka pa tudi mali martinec *Actitis hypoleucos*, sabljasti martinec *Xenus cinereus*, sibirski pepelinec *Heteroscelus brevipes* itd. Od ostalih zanimivosti naj omenim še srednjega žagarja *Mergus serrator* in harlekinko *Histrionicus histrionicus*.

Hribovje je kopasto in v nižjem delu poraščeno s travo, višje pa z jagodičevjem in lišaji. Izmed ujed kraljuje tukaj predvsem koconoga kanja *Buteo lagopus*, občasno smo opazovali tudi sokola selca *Falco peregrinus*, ki zaseda predvsem vlažnejše biotope z mnogimi pobjezniki ter ptičjimi kolonijami na obali in arktičnega sokola *Falco rusticolus*, katerega habitat so pretežno suhi predeli z visoko gostoto suslikov.

Posebej posrečena najdba pa je bil tenkokljuni prodnik *Calidris tenuirostris* z mladiči, na izpostavljenem, komaj poraščenem pobočju na nadmorski višini 450 m. Nižje v hribih najdemo še eno zanimivo vrsto, rdečevratnega prodnika *Calidris ruficollis*. Široke zamočvirjene doline, porasle s travo, pa so se izkazale kot idealen habitat za dolgoprste prodnike *Calidris subminuta*.

foto: Mihaela Pavličev

Žličasti prodnik *Eurynorhynchus pygmeus* je vrsta z Rdečega seznama. Velikost populacije ocenjujejo le na okrog 1000 parov in je verjetno v upadanju. Gnezdi le v skrajni severovzhodni Aziji.

Prostrana in nenaseljena sibirski tundra s svojim naravnim bogastvom je še poglobila naše zanimanje za odprte in pregledne biotope. Upamo, da bomo delo v sibirski tundri lahko nadaljevali tudi v prihodnosti in jo še bolje spoznali.

Literatura:

- Kiščinskij, A. A. (1980): Die Voegel des Korjaken Hochlandes. Moskva.
- Lobkov, E. (1997): Die Voegelwelt Kamtschatkas. Acta ornithoecologica, knjiga 3, zvezek 4, Jena.
- Portenko, L.A. (1972): Pticy Cukotskogo poluostrova i ostrva Vrangela. Del 1. Leningrad.
- Flint, V.E., Boehme, R.L., Kostin, Y.V., Kuznetsov, A. A. (1984): Birds of Russia and adjacent territories, Princeton University Press, Princeton.

Opredeljevanje predlogov posebnih zaščitnih območij (SPA) v Sloveniji

Luka Božič

foto: Peter Buchner

Hribškemu škrjancu *Lullula arborea* najbolj ustrezajo suhi travniki, ki jih pri nas najdemo predvsem na Notranjskem in Primorskem.

Slabo leto je minilo od izida knjige o Mednarodno pomembnih območjih (IBA) za ptice v Sloveniji. V njej je vodja projekta Slavko Polak s sodelavci obširno predstavil prvi inventar najpomembnejših območij za ohranitev ogroženih vrst ptic in njihovih habitatov, narejen na podlagi mednarodno sprejetih strokovnih kriterijev. Na osnovi teh kriterijev je bilo opredeljenih 14 območij IBA, med katerimi je 9 globalno pomembnih (dosegajo vsaj eno izmed kategorij kriterijev A) in 5 evropsko pomembnih območij (kriteriji B).

Obstajajo še kriteriji C, ki so vodilo za izbiranje območij pomembnih v državah članicah Evropske unije. Sedaj, ko je Slovenija postala država kandidatka za vstop v EU v prvem krogu širitve, se je pojavila potreba tudi po opredelitvi teh območij. Pomen teh območij za ohranjanje ptic je še posebno velik, saj predstavljajo različne kategorije kriterijev C (C1 do C7) strokovno osnovo za opredeljevanje Posebnih zaščitnih območij (Special Protected Areas - SPA), za vrste ogrožene v EU. Ustanavljanje teh območij ima pravno podlago v zakonodaji EU, ki je obvezujoča za vse države članice. Direktiva o ohranjanju prostoživečih vrst ptic (Council Directive 79/409/EC) oziroma krajše Ptičja direktiva nalaga

državam med drugim opredelitev do pet najpomembnejših območij v vsaki evropski regiji (Slovenija bo verjetno ena regija) za vrste z Dodatka 1, ki se tukaj redno pojavljajo bodisi na gnezditvi, selitvi ali prezimovanju (kriterij C6). Dodatek 1 vsebuje mnoge vrste ptic, ki ne spadajo v nobeno izmed skupin vrst evropske naravovarstvene pozornosti (SPEC), prav tako v tem primeru za ptice gnezdiške ne velja pravilo, da lahko država opredeli območja le za tiste vrste, katerih populacija v državi dosega vsaj en odstotek evropske (kot to velja pri uporabi kriterijev A in B). To seveda posledično vodi v opredelitev novih območij za nekatere vrste. Rezultat so območja IBA pomembna na nivoju EU. Pri uporabi kriterijev v praksi pride do velikega prekrivanja različnih kategorij kriterijev C s kriteriji A in B, zato se praviloma tudi večina območij IBA, določenih na podlagi kriterijev A in B, uvrsti med območja SPA. Pri nas od 14 takšnih območij, po ponovnem pregledu obstoječih podatkov, le eno ni več izpolnjevalo teh pogojev.

Prelomni trenutek v zgodovini varstva ptic in njihovih habitatov v EU predstavlja razsodba Evropskega sodišča v sodnem postopku proti Nizozemski vladi leta 1998. Ta razsodba predstavlja legalno potrditev kriterijev za izbiro Mednarodno pomembnih območij, ki jih je pripravila organizacija BirdLife International, kot najboljšega strokovnega merila za opredeljevanje območij SPA.

KRITERIJI IN KATEGORIJE ZA OPREDELJEVANJE OBMOČIJ IBA POMEMBNIH NA NIVOJU EU, UPORABLJENI V SLOVENIJI

Pri opredeljevanju območij IBA na podlagi kriterijev C smo v Sloveniji uporabili kategorije C1, C2, C4 in C6. Namen članka je predstavitev našega dela na tem področju, zato se nadaljnje besedilo nanaša le na ta del inventarja IBA. Daleč največ območij izpolnjuje pogoje že omenjene kategorije C6 (22 od 23). Na osnovi te kategorije smo opredelili tudi največ novih območij. Med novimi območji ni nobenega mokrišča (z izjemo vlažnih travnikov), ki smo jih dobro pokrili že v prvem inventarju IBA. Dodali smo kar nekaj

VARSTVO NARAVE

novih gozdnatih območij, pomembnih predvsem zaradi močnih populacij nekaterih vrst sov in divjega petelina *Tetrao urogallus* ter območij s suhimi travniki in pašniki, kjer živijo velike populacije hribskih škrajncev *Lullula arborea*, podhujk *Caprimulgus europaeus* in kotorn *Alectoris graeca*.

Dodatek 1 vsebuje 181 vrst ptic, od katerih jih je bilo 116 zabeleženih v Sloveniji. Za vključitev na Dodatek 1 je predlaganih še nadaljnjih šest vrst, od katerih se jih pet pojavlja tudi pri nas. Med vsemi temi vrstami so seveda tudi mnogi naključni gosti, vrste, ki se pojavljajo pri nas le v manjšem številu na selitvi, neredne gnezditke in vrste z neznanim statusom. Te so bile izločene iz skupine vrst, za katere se opredeljujejo območja IBA. Končno smo izločili tudi tiste vrste ptic, ki so pri nas sicer splošno razširjene in imajo velike gnezditvene populacije, a je zanje prav zaradi tega težko izbrati res najboljša območja. Te vrste so črna žolna *Dryocopus martius*, pivka *Picus canus* in rjavi srakoper *Lanius collurio*. Zanje velja, da so dobro pokrite z mrežo predlaganih območij, sicer opredeljenimi za druge vrste. Ocenjujemo, da imajo vse tri vsaj 40 do 50 odstotni delež slovenske populacije znotraj teh območij, kar bi ob ustreznem varstvu morale biti dovolj za njihovo ohranitev.

Uvedli smo minimalno število parov (5 parov za večje vrste, kot so ujede, sove in pobrežniki ter 15 do 20 parov za manjše vrste ptic iz reda pevcev), ki morajo živeti/biti prisotni na območju IBA. Na ta način smo s seznama izločili vrste, ki pri nas domnevno nimajo več populacij sposobnih dolgoročnega preživetja (npr. zlatovranka *Coracias garrulus*, mala čigra *Sterna albifrons* in belorepec *Haliaeetus albicilla*). Končno število vrst z Dodatka 1, za katere se opredeljujejo območja IBA (kvalifikacijske vrste), se je tako ustavilo pri številki 40.

Poleg tega mora na območju IBA živeti najmanj 5 odstotkov nacionalne populacije kvalifikacijske vrste, za katero je območje SPA opredeljeno. Tako smo na primer za kozačo *Strix uralensis* določili le dve območji IBA, ki pa sta po številu gnezdečih parov daleč izstopajoči in so ostala območja v primerjavi z njima relativno manj pomembna. Na tukaj opisan način smo omejili izbor območij IBA na tista, ki so res najpomembnejša za varstvo ptic z Dodatka 1 pri nas. Zelo pomembno je namreč tudi, da se število in skupna površina območij IBA obdrži na razumni in obvladljivi ravni.

foto: Peter Buchner

Kosec *Crex crex* je edina globalno ogrožena vrsta ptice, ki gnezdi v Sloveniji v večjem številu.

KOSEC *Crex crex*

Kosec je edina vrsta ptice, ogrožena v svetovnem merilu (skupina SPEC 1), ki v Sloveniji gnezdi v večjem številu. Zadnji celovit popis kosca pri nas je pokazal, da slovenska populacija šteje okoli 600 teritorialnih samcev. Glavnina populacije je na Ljubljanskem barju (245 parov), notranjskih kraških poljih in strmih travnatih pobočjih južnega dela Julijskih Alp. Manjše število osebkov smo prešteli na številnih drugih otočkih primernega življenjskega prostora po Sloveniji in razveseljivo je, da vsako leto odkrijemo novo lokaliteto. Seveda pa je dolgoročno preživetje kosca odvisno od razmer na ključnih mestih njegovega pojavljanja pri nas, ki smo jih dobro pokrili s predlaganimi območji SPA. V njihovem okrilju tako gnezdi med 80 in 90 odstotkov celotne slovenske populacije. Kosec je ogrožen predvsem zaradi naglega izginjanja njegovega habitata - ekstenzivnih vlažnih travnikov. Veliko nevarnost predstavljata tudi prezgodnja košnja in zaraščanje travnikov zaradi opustitve rabe. Njegovo izginotje bomo preprečili z uvedbo kmetijsko-okoljskih ukrepov na območjih IBA, pomembnih za kosca.

Uporabljene kategorije:

C1 - vrste globalne varstvene pozornosti. Na območju se redno pojavlja pomembno število globalno ogrožene vrste ali katere druge vrste globalne varstvene pozornosti (ta kriterij je enak kot IBA kriterij A1).

C2 - zgostitve ptic ogroženih na nivoju Evropske unije.

Območje redno preleti vsaj 1 odstotek selitvene ali populacije vrste, ogrožene v Evropski uniji. Kriterij se uporablja tudi za območja na katerih se pojavlja vsaj 1 odstotek evropske populacije sicer splošno razširjene vrste.

C4 - velike zgostitve. Na območju se redno pojavlja vsaj 20.000 osebkov selečih se vodnih ptic ali vsaj 10.000 parov selečih se morskih ptic, ene ali več vrst (ta kriterij je enak kriteriju IBA A4iii in zajema vsa mednarodno pomembna mokrišča pokrita z Ramsarsko konvencijo).

C6 - vrste ogrožene na nivoju Evropske unije. Območje je eno izmed petih najpomembnejših v evropski regiji za vrsto(-e) ali podvrsto(-e) ogrožene v Evropski uniji. Oznaka »ogrožene« se tukaj nanaša na vrste z Dodatka 1 Ptičje direktive. Vsaka evropska regija lahko opredeli do pet takšnih območij, lahko pa tudi manj (primeri so opisani zgoraj). To seveda ne velja za vrste z Dodatka 1, ki so globalno ogrožene in padejo pod kategorijo C1. Za te so določene mednarodno veljavne minimalne populacijske vrednosti. Država mora opredeliti kot območja SPA vsa območja, ki to vrednost dosegajo ali presegajo. Edina takšna vrsta v Sloveniji je kosec *Crex crex*, za katerega smo (in tudi za druge vrste) opredelili osem območij IBA.

Kot kvalifikacijske vrste se upoštevajo tudi vrste iz kategorij SPEC 2 in 3, ki so hkrati tudi selivke in pri katerih je bil v zadnjih letih zabeležen močan upad ali pa so v Evropi redke. Te postavke formalno ne moremo uvrstiti v nobeno od kategorij C. V Sloveniji gnezdiijo tri takšne vrste (prepelica *Coturnix coturnix*, veliki skovik *Otus scops* in slegur *Monticola saxatilis*). **Skupno število vseh vrst ptic, za katere smo opredelili območja IBA, je torej 43.**

KAKŠNA MORAJO BITI OBMOČJA SPA?

Uradno lahko opredeli območja SPA le vlada države kandidatke za vstop EU, ki pred načrtovano širitvijo posreduje seznam območij SPA Evropski komisiji. Območja SPA pa stopijo v veljavo z dnem vstopa države v EU. Tako je pričujoči seznam območij IBA v bistvu pravzaprav DOPPS-ov predlog območij SPA, izdelan po naročilu Agencije RS za okolje.

Območje predlagano kot SPA mora izpolnjevati naslednje kriterije:

- od okolice se mora ločiti po ornitološki pomembnosti ali/ in pomembnosti habitatov. Imeti mora določljive in v naravi prepoznavne meje;
- mora biti samo po sebi ali skupaj z drugimi območji samozadostno in izpolnjevati vse zahteve ciljnih vrst ptic v obdobju njihove prisotnosti, potrebne za njihovo ohranitev;
- če je na območju zastopanih več pokrajinskih tipov (oziroma osnovnih nivojev habitatov), mora imeti vsak od njih najmanj eno svojo kvalifikacijsko vrsto ptice (razen, če ena takšna vrsta uporablja več pokrajinskih tipov);
- pri določanju meja območij SPA je potrebno upoštevati samo ornitološke kriterije.

PODATKI, NA PODLAGI KATERIH SMO IZDELALI PREDLOGE OBMOČIJ SPA

Za opredelitev predlogov območij SPA je potrebno imeti dokaj dobre in natančne podatke o razširjenosti in velikosti populacij izbranih kvalifikacijskih vrst. Ker so bili naši podatki za nekatere izmed teh vrst precej pomanjkljivi, smo v spomladanski sezoni 2000 izvedli načrtne popise 19 vrst. Pri delu je neposredno sodelovalo 22 popisovalcev, ki so opravili preko 70 terenskih dni, podatke pa so prispevali še nekateri drugi sodelavci. Velik kos terenskega dela smo opravili na Mladinskem ornitološkem raziskovalnem taboru »Dornberk 2000«. Podatke o razširjenosti divjega petelina smo dobili od Agencije RS za okolje in še nekaterih drugih

foto: Slavko Polak
Snežniški dinarski gozdovi - pogled proti kolpski dolini.

KOZAČA *Strix uralensis*

Šele načrtne raziskave v zadnjih letih so opozorile na velik evropski pomen Slovenije za to vrsto sove. Po najnovejših ocenah gnezdi v Sloveniji 600-700 parov kozač, kar predstavlja okoli 5 odstotkov celotne evropske populacije. Tako visokega deleža nima več nobena druga vrsta ptice v Sloveniji. Pri tem moramo upoštevati tudi to, da se v Sloveniji pojavlja reliktna podvrsta *S.u.macroura*, razširjena v Južni in Vzhodni Evropi. Kolikšen delež njene relativno majhne populacije je zastopan v Sloveniji, zaradi pomanjkljivih podatkov s tega dela Evrope, težko ocenimo, verjetno pa presega 20 odstotkov. Na podlagi transektnih popisov izračunane gostote za Slovenijo pa so ta čas najvišje v Evropi. Kozači najbolj ustrezajo obsežni dinarski jelovo-bukovi gozdovi, predvsem starejši sestoji z obilico primernih gnezdišč. Stanje v teh gozdovih v Sloveniji je zadovoljivo, skrbeti moramo, da vsaj takšno tudi ostane. Pri opredeljevanju območij IBA smo v inventar uvrstili dve veliki gozdnati območji, katerih reprezentativna vrsta je prav kozača. S spremljanjem razvoja gozdarske politike in svetovanjem pri gospodarjenju z gozdom si bomo prizadevali za njeno ohranitev.

foto: Mirko Perušek

Kozača *Strix uralensis* je pogosta vrsta jelovo-bukovih gozdov v Sloveniji.

poznavalcev te vrste, digitalizirane podlage, ki so nam olajšale izrisovanje območij, pa od Zavoda za gozdove RS. Vsem sodelujočim gre velika zahvala za enkratno opravljeno delo.

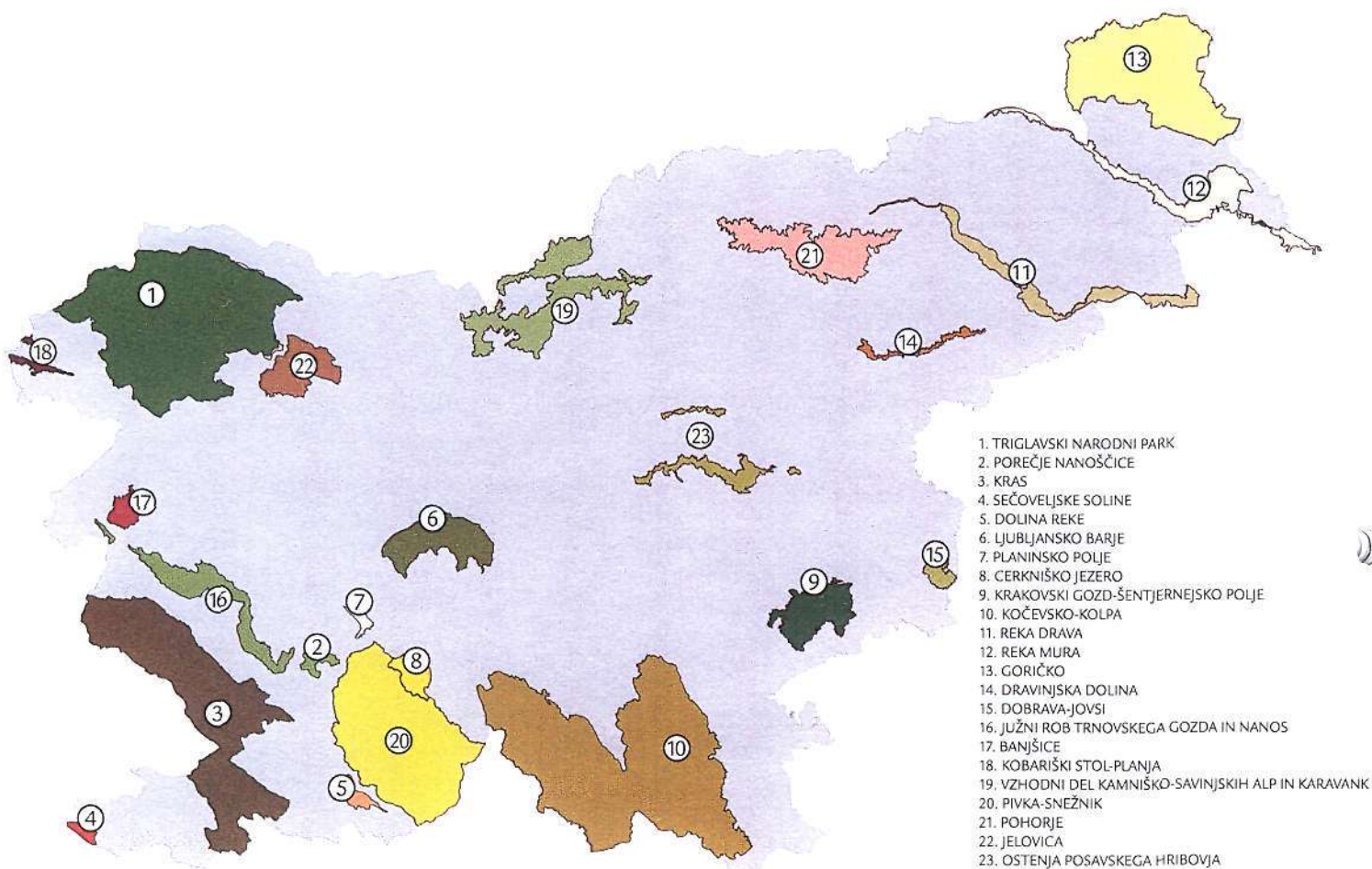
Kljub temu ostaja veliko odprtih vprašanj za prihodnje sezone. Še vedno slabo poznamo nekatere bolj splošno razširjene vrste, kot so na primer koconogi čuk *Aegolius funereus*, hribski škrlanec *Lullula arborea* in pisana penica *Sylvia nisoria*. Zelo malo podatkov imamo iz nekaterih slabo raziskanih, vendar nedvomno pomembnih območij (Bela krajina, nekateri deli Krasa itd.). Velika neznanka so vseslovenske populacijske ocene za mnoge vrste, pri čemer se pogosto še vedno naslanjamo na Ornitološki atlas gnezdil Slovenije iz leta 1995. Načrtujemo, da bomo te ocene precej izboljšali s popisi za Novi ornitološki atlas gnezdil, ki so se poskusno začeli že v tem letu. In končno so tukaj še populacijski trendi naših ptic, o katerih zaenkrat le ugibamo. Spremljamo le drastično upadanje najbolj ogroženih vrst in se hkrati sprašujemo, kaj bo s tistimi, ki so še razširjene in pogoste. Namen območij SPA je navsezadnje ohranitev ugodnega statusa vrst z zdravimi in pomembnimi populacijami v EU oziroma ustaviti njihovo upadanje. Ko bo številčnost teh vrst upadla na kritično raven, bo že

prepozno. Zaradi te bojazni se je pokazala močna potreba po uvedbi rednih monitoringov nekaterih vrst, med katerimi imajo seveda posebno mesto kvalifikacijske vrste območij SPA.

PREDLAGANA OBMOČJA SPA

Po opravljeni analizi pridobljenih podatkov smo izdelali popoln seznam območij IBA in ga posredovali Agenciji RS za okolje kot naš predlog za opredelitev območij SPA. Ta trenutno obsega 23 območij, njihova skupna površina pa znaša približno 489.000 ha, kar je dobrih 24 odstotkov ozemlja Slovenije. Velikost posameznih območij je med 1300 ha in 100.980 ha. Štiri območja so večja od 50.000 ha. Največ kvalifikacijskih vrst (11) ima IBA reka Mura, nadaljnjih pet območij pa nudi življenjski prostor več kot petim takšnim vrstam. Na štirih območjih IBA se pojavlja le ena kvalifikacijska vrsta, tri izmed njih so pomembna za globalno ogroženega kosca.

Če pogledamo vse vrste z Dodatka 1, vidimo, da je teh na predlaganih območjih SPA med 2 in 24. Največ jih gostita dve veliki, pretežno gozdnati območji, Kočevsko-Kolpa in Pivka-Snežnik.

Vrste, za katere smo opredelili območja IBA pomembna na nivoju EU (predlogi območij SPA)

1. čapljica *Ixobrychus minutus*, 2. bela štokrlja *Ciconia ciconia*, 3. črna štokrlja *Ciconia nigra*, 4. beloglavi jastreb *Gyps fulvus*, 5. sršenar *Pernis apivorus*, 6. mali klinkač *Aquila pomarina*, 7. planinski orel *Aquila chrysaetos*, 8. kačar *Circus gallicus*, 9. pepelasti lunj *Circus cyaneus*, 10. južna postovka *Falco naumanni*, 11. sokol selec *Falco peregrinus*, 12. belka *Lagopus mutus*, 13. divji petelin *Tetrao urogallus*, 14. ruševac *Tetrao tetrix*, 15. kotorna *Alectoris graeca saxatilis*, 16. prepelica *Coturnix coturnix*, 17. kosec *Crex crex*, 18. grahasta tukalica *Porzana porzana*, 19. mala tukalica *Porzana parva*, 20. beločeli deževnik *Charadrius alexandrinus*, 21. polojnik *Himantopus himantopus*, 22. močvirski martinec *Tringa glareola*, 23.

črnoglavi galeb *Larus melanocephalus*, 24. mali galeb *Larus minutus*, 25. navadna čigra *Sterna hirundo*, 26. črna čigra *Chlidonias niger*, 27. veliki skovik *Otus scops*, 28. velika uharica *Bubo bubo*, 29. kozača *Strix uralensis*, 30. koconogi čuk *Aegolius funereus*, 31. mali skovik *Glaucidium passerinum*, 32. podhujka *Caprimulgus europaeus*, 33. vodomec *Alcedo atthis*, 34. srednji detel *Dendrocopos medius*, 35. belohrbti detel *Dendrocopos leucotos*, 36. hribski škranec *Lullula arborea*, 37. rjava cipa *Anthus campestris*, 38. slegur *Monticola saxatilis*, 39. pisana penica *Sylvia nisoria*, 40. mali muhar *Ficedula parva*, 41. belovrati muhar *Ficedula albicollis*, 42. črnočeli srakoper *Lanius minor*, 43. vrtni strnad *Emberiza hortulana*

VABILO K SODELOVANJU

V DOPPS - u pripravljamo načrt dela za prihodnje leto. K delu želimo pritegniti čimveč članov. Če imate idejo za naravovarstveni projekt, vas prosimo, da nam jo sporočite. Posebej veseli bomo tistih članov, ki imajo tudi čas, voljo in znanje, da uresničijo svoje ideje oz. prijave za vodenje projektov.

Vsako prispelo pobudo ali prijavo bomo skrbno pretehtali. V okviru možnosti in razpoložljivih sredstev bomo izbrane projekte in vodje projektov vključili v načrt dela za prihodnje leto.

Veselim se vašega sodelovanja.

Tomaž Jančar, direktor

Popularizacija pticam prijaznega kmetovanja

Leon Kebe

V preteklih desetletjih so se polja in ostale kmetijske površine z razvojem tehnologije, uporabo sintetičnih pesticidov, umetnih mineralnih gnojil in težke mehanizacije vse bolj in bolj spreminjale v tovarne na prostem. Kakor tovarne je tudi tako kmetijstvo povzročitelj velikih onesnaženj in je do narave vse prej kot prijazno. Zaradi intenzivnega kmetijstva upada število mnogih do nedavnega še pogostih vrst, kot so poljski škrlanec, poljski vrabec, veliki strnad,... Nekaterе vrste, kot na primer jerebica in čuk, so že na robu izumrtja.

Pri določitvi predlogov Mednarodno pomembnih območij za ptice v Sloveniji (IBA) smo se seznanili z dejavniki ogrožanja ptic in njihovih habitatov. Analiza je pokazala, da kmetijstvo predstavlja največjo grožnjo slovenskim IBA-jem. V kar 86 odstotkov IBA-jev ima kmetijstvo velik ali vsaj srednje velik vpliv na ptice in njihove življenjske prostore. Natančnejši rezultati o tej temi so objavljeni v knjigi "Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji", ki jo je izdalo Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

V Evropski uniji, kjer predstavljajo kmetijska zemljišča skoraj polovico celotne površine, so se problemov, ki jih povzroča intenzivno kmetijstvo, zavedli že pred dobrimi dvajsetimi leti. Tudi prizadevanj nevladnih organizacij s področja varovanja narave, predvsem pa naše krovne organizacije BirdLife International, so pripomogla, da so na nivoju EU sprejeli Direktivo o ohranjanju prostoživečih vrst ptic (Council directive 79/409/EC) kot prvo s področja varovanja in ohranjanja narave.

V DOPPS - u se zavedamo problemov, ki jih v Sloveniji povzroča intenzifikacija in opuščanje kmetijskih površin. Naslanjajoč se na izkušnje partnerjev iz EU smo Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) predlagali

uvedbo subvencij za pticam prijazne načine kmetovanja. Opozarjali smo jih na področja kmetovanja, ki pticam povzročajo največ škode in tudi na možne rešitve. Intenzivna pridelava v večini slovenskih regij nima prihodnosti. Zdrava in naravi prijazna pridelava hrane je način, ki Sloveniji zaradi njenih naravnih danosti in še dokaj ohranjene narave daje možnost uveljavitve v evropskem prostoru. Želja DOPPS-a je, da bi kmetje in lastniki zemljišč lahko gospodarili z zemljo tako, da bi bilo naravi prijazno in hkrati tudi ekonomsko zanimivo.

foto: Peter Buchner

Poljska jerebica *Perdix perdix*.

Z uvedbo Slovenskega kmetijsko okoljskega programa so na MKGP delno uresničili naše predloge. Vsekakor je to uspeh, ki ga ni mogoče spregledati. Še večji uspeh za DOPPS pa je priznanje našega strokovnega dela, ki nam ga je MKGP dal z izborom območij IBA kot podlage za kmetijsko okoljski

ukrep "Ohranjanje habitatov ogroženih vrst ptic". Poleg tega ukrepa sta v slovenskem kmetijsko okoljskem programu še dva, ki sta pticam prijazna. Gre za ukrepa "Travniški sadovnjaki" in "Ohranjanje ekstenzivnega travinja".

Ti ukrepi seveda še zdaleč niso dovolj za uspešno varovanje ptic in narave. Veliko stvari je še nedorečenih. Kot dolgoročni indikatorji uspeha teh ukrepov so med drugim navedene tudi ptice, torej naj bi povečana številčnost populacij določenih vrst ptic kazala na uspešnost tega programa. Vendar vrste ptic niso določene niti ni določen način, kako in kdo bo spremljal gibanje njihovih populacij. To je samo ena od pomanjkljivosti. V splošnem so subvencije v kmetijstvu še vedno veliko večje za vzpodbujanje intenzivne pridelave, kakor za vzpodbujanje naravi prijaznega kmetovanja.

Na DOPPS-u bomo nadaljevali z začetim delom in vztrajali na tem, da se naše geslo "Skupaj za ptice in ljudi" uresniči tudi na slovenskih kmetijskih površinah.

Drugi skupinski popis ptic *Kozjanskega parka*

Al Vrezec

Foto: Janka Kus, Varnik
Pegami so poskrbeli za prijeten terenski zaključek prvega popisnega vikenda.

Mineva prvo leto popisov za Novi ornitološki atlas gnezdičk. Popisi so seveda omejeni na spomladanski čas, ko prično naše gnezdičke s svatovanjem. Otvoritev prve popisne sezone za Novi atlas v letu 2001 smo imeli na že drugem skupinskem popisu ptic Kozjanskega parka, ki ga je finančno podprla uprava Kozjanskega parka in njen direktor Franci Zidar, izvedbeno plat pa je prevzel DOPPS s koordinateljema Tomažem Jančarjem in Alom Vrezcem.

Ob pomoči 19 navdušenih in požrtvovalnih popisovalcev smo uspeli izvesti popise v šestih vikendih, dva v aprilu, dva v maju in dva v juniju. Brez sodelovanja izkušenih popisovalcev, članov DOPPS-a, seveda ne bi šlo, zato gre prav njim največja zahvala. Popisa so se udeležili naslednji popisovalci: Andrej Bibič, Dominik Bombek, Luka Božič, Dare Fekonja, Andrej Figelj, Jernej Figelj, Marjan Gobec, Tomaž Jančar, Matjaž Kerček, Dušan Klenovšek, Jana Kus, Tomaž Mihelič, Mirko Perušek, Borut Rubinič, Željko Šalamun, Borut Štumberger, dr. Tomi Trilar, Al Vrezec in Eva Vukelič.

Novost letošnjega popisa je bilo tudi sodelovanje mlajših in manj izkušenih članov, katerih prispevek bo pri prihodnjih popisih še kako pomemben in potreben. Verjetno je za novega popisovalca najboljša šola sodelovati na ornitološkem popisu, saj je dobro terensko delo odvisno predvsem od obilice izkušenj. Nekateri mlajši udeleženci so se pokazali tudi kot izvrstni poznavalci ptic. Pri terenskem delu so popisovalcem

pomagali Tilen Basle, Nataša Krušič, Dejan Lipovec, Leon Ljubijankič, Ivo Makuc, Alen Ploj, Matjaž Premzl in Aleš Tomažič.

Kako uspešen je bil letošnji popis na Kozjanskem, nam lahko izpričajo številke o zbranih ornitoloških podatkih. V šestih vikendih smo uspeli popisati 1016 popisnih točk, opravili smo 70 delovnih dni in zbrali 670 zapisov o redkih vrstah. In ravno v tem je moč skupinskih popisov, saj bi en popisovalec tolikšno število podatkov zbiral nekaj let. Pri točkovnih popisih, ki so iz vidika poznavanja ptic najbolj zahtevni, so največ točk popisali Andrej Figelj (110), Dušan Klenovšek (104) in Dare Fekonja (100). Pri kvalitativnih popisih je uspel popis največjega števila kvadratov 5x5 km Tomažu Jančarju (14), ki je zabeležil tudi največje število zapisov o redkih vrstah (86).

Seveda pa je tak popis izvrstna priložnost za druženje in tudi tokrat je bilo tako. Prijetni jutranji teren smo zaključili s pomenkom ob kosilu, popoldanski teren pa smo namenili iskanju redkih vrst, spet v dobri družbi. Ornitoloških zanimivosti ni manjkalo. Na prvem popisu v aprilu sta nas Marjan Gobec in Željko Šalamun razveselila z novico o opazovanju pegamov. Veliko udeležencev se še ni imelo priložnosti srečati s to živopisano severnjaško ptico. Pegami so bili kot nalašč za prijeten zaključek prvega popisnega vikenda, ko nas je šla skupina opazovat jato teh ptic v sadovnjak blizu Dobjega. Terenske dogodivščine so nekaj čudovitega in lepega, še posebej če jih lahko deliš z drugimi prijatelji in kolegi. Prav vznemirljiv je klepet ob opoldanskem kosilu, ko razlagaš kolegom jutranje pripetljaje in poslušаш, kaj so videli in doživeli drugi. Nismo se mogli načuditi mali tukalici, ki sta jo Luka Božič in Aleš Tomažič opazovala ob robu gozda čepečo na smreki, ali pa gozdnemu jerebu, s katerim se je srečal Marjan Gobec. Pika na i v zadnjem popisnem vikendu pa je bil težko pričakovani mali muhar, ki ga je izsledil Mirko Perušek. Prava atrakcija je bilo tudi gnezdo kragulja, ki ga je Tomaž Jančar našel na eni izmed svojih popisnih točk.

Skupaj smo na popisu registrirali 102 vrsti ptic. Nekaterim je bil popis gotovo prvo srečanje s katero od vrst. Popis je zajel skoraj vse vidike popisovanja ptic. Skupno nam je bilo točkovno popisovanje, potem pa si je vsak bolj ali manj glede na svoje izkušnje in poznavanje izbral še druga področja popisovanja. Nekatere so bolj zanimale sove in nočni tereni, druge skalne stene, tretji pa so v opoldanski pripeki popisovali na termiki krožeče ujede, spet četrti so domačine povpraševali po njihovih opažanjih ptic v domačem okolišu. In ravno v tej pestrosti zanimanj in znanj, ki jo premoremo v društvu, je čar in moč takih skupinskih popisov, zaradi katerih je učinkovitost le-teh večja, kot pa če bi se k delu spravil vsak sam.

drugim bomo izvedeli, da je zaradi gnezdenja svetovno ogroženega kosca uvrščeno v kategorijo globalno pomembnih območij in da gnezdiijo tukaj še grahasta tukalica, mokož in prepelica.

• **21. februar 2002 Al Vrezec: Kozača**

Predavanje, ki je posebej primerno za vse ljubitelje sov. Predavatelj bo predstavil rezultate večletnih raziskav te za Slovenijo zelo pomembne vrste. Izvedeli bomo tudi veliko zanimivosti iz življenja drugih gozdnih vrst sov.

• **21. marec 2002 Luka Božič: Opredeljevanje območij IBA v Sloveniji**

Seznani se bomo s kriteriji za opredeljevanje teh območij in njihovim pomenom za varstvo ptic. Spoznali bomo nova območja IBA v Sloveniji in najpomembnejše vrste ptic, ki se na njih pojavljajo.

• **18. april 2002 Klemen Jerina: Rjavi medved**

Kaj je resnica in kaj ne o rjavem medvedu, ki postaja v zadnjem času predmet političnih manipulacij. Predavanje je posebej namenjeno prebivalcem Cerknice, ki z medvedom "živijo". Predaval bo eden največjih slovenskih strokovnjakov in raziskovalcev rjavega medveda.

• **23. maj 2002 Leon Kebe: Pticom prijazno gospodarjenje s travniki**

Travniki so del kulturne krajine in obenem habitat mnogih ogroženih vrst ptic. Izvedeli bomo, kako je potrebno s travniki upravljati, da se bodo te ptice ohranile.

kraj: **Zavod za zdravstveno varstvo Celje, Ipavčeva ulica 18, Celje**

termin: **vsak tretji torek v mesecu, čas: 18. ura**

• **15. januar 2002 Dominik Bombek: Pomoč pticam**

Na predavanju se bomo naučili kako pravilno pomagamo pticam z izdelavo gnezdilnice, pravilnim hranjenjem ali ureditvijo okolice našega doma.

• **19. februar 2002 Tomaž Mihelič: Velika uharica**

Predavatelj nam bo predstavil rezultate večletnih raziskav gnezditvene ekologije in prehrane naše največje vrste sove. Spoznali bomo tudi najpomembnejše dejavnike, ki jo ogrožajo.

• **19. marec 2002 Jakob Smole: Amerika**

Vrata v ptičji svet in naravna bogastva novega sveta nam bo odstrl ornitolog, ki je med drugim obiskal tudi znamenite ameriške narodne parke.

• **16. april 2002 Franc Bračko: Oglašanje ptic**

Predavanje je namenjeno tistim, ki želijo poglobiti znanje o oglašanju ptic ali se naučiti njihovega prepoznavanja po oglašanju in petju.

• **21. maj 2002 Leon Kebe: Ptice sadovnjakov**

Na predavanju se bomo seznani s pomenom visokodebelnih sadovnjakov za ptice in izvedeli, kakšno je pticam prijazno gospodarjenje s sadovnjaki.

• **18. junij 2002 Dušan Klenovšek: Vpliv človekovih posegov na okolje in avifauno Posavja**

Na zadnjih kilometrih slovenske Save se pojavljajo številni naravovarstveni problemi, ki nam jih bo predstavil ornitolog, dober poznavalec Posavja in tovrstne problematike.

Delavnici za Novi ornitološki atlas gnezdik Slovenije

Na delavnicah bo tekla beseda o spremembah v metodi popisovanja, ki smo jih uvedli v letošnjem letu. Priložnost, da tudi vi poveste svoje želje, pripombe in dobite kar najboljše informacijo o možnosti aktivnega vključevanja k delu atlasa. Obe delavnici, v Mariboru in Ljubljani, bo vodil koordinatorski projekta Tomaž Mihelič.

• **Maribor, 27. februar 2002**

Delavnica bo na Pedagoški fakulteti (Koroška cesta 160) v predavalnici 0.68 ob 18. uri.

• **Ljubljana, 28. februar 2002**

Delavnica bo v prostorih DOPPS-a na Žibertovi 1 ob 18. uri.

Izleti DOPPS-a januar - junij

Vse dodatne informacije o izletih dobite v pisarni DOPPS-a, na telefonski številki 01 544 12 30 ali pri vodjih izletov. Na izlete prinesite s seboj opremo za opazovanje ptic (daljnogled, teleskop, fotoaparat) in ornitološko literaturo.

• **19. januar 2002 Mariborski otok (vodita Luka Božič in Damijan Denac)**

Priložnost, da spoznate bogat ptičji svet Mariborskega otoka in številne naravne, zgodovinske in druge zanimivosti tega dela reke Drave. Izlet posebej priporočamo ornitologom začetnikom, otrokom in njihovim staršem. Zborna mesto je pred gostilno v Koblarjevem zalivu ob 9. uri.

• **2. februar 2002 Tivoli (vodi Dare Fekonja)**

Izlet je namenjen predvsem ornitologom začetnikom in otrokom. Naučili se bomo prepoznavanja ptic, ki živijo v bližini naših domov in izvedli veliko zanimivosti iz njihovega življenja. Zborna mesto je pred vhodom v zimski bazen hale Tivoli ob 9. uri.

• **9. februar 2002 Ormoško jezero (vodi Luka Božič)**

Na Ormoškem akumulacijskem jezeru prezimujejo njivske in beloče gosi, ki si jih na tem tradicionalnem izletu poleg drugih vodnih ptic vedno dobro ogledamo. Za zborna mesto in uro začetka izleta pokličite vodjo na telefon 041 513 523.

• **16. februar 2002 Obala med Strunjanom in Izolo (vodi Borut Mozetič)**

Opazovali bomo kričave čigre, polarne slapnike, srednje žagarje, črnogrlje ponirke in druge vrste, ki prezimujejo na morju. Na strunjanskem klifu nas lahko preseneti skalni plezalček. Dobimo se ob 9. uri na parkirišču ob strunjanskih solinah.

• **17. marec 2002 Ljubljansko barje (vodi Eva Vukelič)**

Priložnost, da se ornitologi po skupščini, ki bo v soboto 16. marca, srečamo še na terenu. Dobimo se ob 8. uri na avtobusni postaji Log pri Brezovici.

• **23. marec 2002 Kraški rob (vodi Tomaž Mihelič)**

Kraški rob nas v tem času vedno preseneti s svojo toplino. Skušali si bomo ogledati nekaj zanimivih vrst, med katerimi bomo največ pozornosti namenili puščavcu, skalnemu strnadu in skalnemu plezalčku... Beseda bo tekla tudi o naravovarstveni problematiki območja. Dobimo se ob 8. uri pred cerkvijo v Črnem Kalu. Interesenti iz osrednje Slovenije naj se na izlet prijavijo v pisarni DOPPS-a na telefonu 01 544 12 30, kar bo omogočilo bolj racionalno porazdelitev udeležencev po avtomobilih.

• **30. marec 2002 Rače, Požeg (vodi Matjaž Kerček)**

Kdor še ni videl ribjega orla, ima veliko možnosti, da ga vidi na tem izletu. Pričakujemo tudi pobrežnike, ki se na ribnikih ustavljajo na pomladanski selitvi. Zbor je na železniški postaji v Račah ob 8.30, na izlet pa se prijavite v pisarni DOPPS-a na telefonu 01 544 12 30.

• **13. april 2002 Krakovski gozd (vodijo Andrej Hudoklin, Hrvoje Oršanič, Mojmir Pustoslemšek)**

Ogledali si bomo mogočni nižinski poplavni hrastov gozd, ki sodi med IBA območja. Tukaj gnezdi tudi črna štorklja, mali klinkač in srednji detel. Zbor je na parkirišču pri gostilni Žolnir v Kostanjevici ob 8. uri. Obvezni so škornji.

• **20. april 2002 Boč (vodi Jakob Smole)**

Za Boč so značilni dobro ohranjeni gozdovi in strma pobočja z mnogimi toploljubnimi elementi. Poleg avifavne tega območja, s številnimi primarnimi in sekundarnimi dupljarji, bomo imeli priložnost spoznati tudi tukajšnjo zanimivo floro. Na izlet se prijavite pri vodji na telefon 031 602 167, kjer boste dobili vse dodatne informacije.

• **27. april 2002 Cerknško jezero (vodita Dare Šere in Leon Kebe)**

Cerkniško jezero je v obdobju pomladanske selitve izjemno zanimivo. Opazovali bomo številne pobrežnike in ujede, lahko pa tudi že prve rjave srakoperje in smrdokavre. Zborna mesto je na parkirišču na koncu vasi Dolenje jezero ob 8. uri. Za dodatne informacije pokličite vodjo izleta (Leon) na telefon 041 605 120.

• **11. maj 2002 Dolga vas (vodi Igor Kolenko)**

S skrajnim vzhodnim delom Prekmurja nas bo seznanil dober poznavalec tega območja. Vabljeni v deželo štorkelj. Natančne informacije o izletu dobite v pisarni DOPPS-a na telefonu 01 544 12 30, kjer se je potrebno prijaviti na izlet.

• **18. maj 2002 Sabotin (vodi Jernej Figelj)**

Izlet je nadaljevanje predavanja v Kopru, ki bo dva dni prej. Vse slišano bomo videli tudi v živo. Zbor je ob 7. uri na parkirišču pred mostom v Solkanu. Na izlet se prijavite v pisarni DOPPS-a na telefonu 01 544 12 30.

• **25. maj 2002 Nanos (vodi Branko Koren)**

Na izletu se bomo poglobljeje seznanili z bogato ornitofavno Nanosa. Pričakovana vrsta je sokol selec, ostale pa naj ostanejo skrivnost. Dobimo se ob 7. uri pred Mercatorjevo

trgovino v Razdrtem. Svojo udeležbo potrdite v pisarni DOPPS-a na telefonu 01 544 12 30.

• **1. junij 2002 Raduha (vodi Luka Božič)**

Spoznali bomo značilne vrste alpskega sveta, z malo sreče pa lahko vidimo tudi skalnega plezalčka, ki na tem območju gnezdi. Vse dodatne informacije o izletu dobite pri vodji na telefonu 041 513 523.

Akcije DOPPS-a

januar - junij

• **12., 13. januar 2002 IWC - januarsko štetje vodnih ptic**

Koordinira Borut Štumberger. Ne zamudite tradicionalne akcije štetja vodnih ptic, ki se je udeležijo skoraj vsi ornitologi v Sloveniji. Podrobne informacije so v posebnem prispevku.

• **2. marec 2002 Izdelava otoka za čigro na Gajševskem jezeru**

Koordinira Željko Šalamun. Na novo nastalo kolonijo navadnih čiger je potrebno zavarovati pred nepredvidenim dvigom vode. Z gramozom bomo povišali obstoječi otok površine 60 m² in s tem poskrbeli za varno gnezdenje čiger. Za izvedbo akcije bo potrebnih veliko rok, saj bomo morali prod do otoka zvoziti s samokolnicami. Prostovoljci, ki bi želeli pomagati pri akciji, pokličite v pisarno DOPPS-a na telefon 01 544 12 30.

• **13. april 2002 Čiščenje stene za breguljko**

Koordinirata Franc Bračko in Boris Kočevar. Vsakoletna akcija, na kateri očistimo in pripravimo peščene stene za gnezdenje breguljk. Delo rok je nadomestilo nekdanje redne poplave reke, ko ta še ni bila energetska izkoriščena. Načrtovano je čiščenje sten pri Središču ob Dravi in Slovenji vasi. Prostovoljci, ki bi želeli pomagati pri akciji, pokličite v pisarno DOPPS-a na telefon 01 544 12 30.

• **20. april 2002 (Dan zemlje) Čiščenje okolice Cerkniškega jezera**

Koordinira Branko Koren. Delovna akcija, ki jo organiziramo skupaj s Turističnim društvom Notranjska. Okolico Cerkniškega jezera bomo očistili smeti. Prostovoljci, ki bi se želeli udeležiti akcije, pokličite v pisarno DOPPS-a na telefon 01 544 12 30.

• **1., 2. junij 2002 Crex night**

Koordinira Branko Koren. Tradicionalna vsakoletna nočna akcija, kjer popišemo gnezditveno populacijo koscev na Cerkniškem jezeru. Podrobne informacije o poteku popisa dobite v pisarni DOPPS-a na telefonu 01 544 12 30.

Izlet na Peco

Aleš Tomažič

V čudovitem jutru, 26. maja 2001, se je 11 udeležencev zbralo pred hotelom Peca v Mežici. Po krajšem pogovoru smo se odpeljali nekoliko više do parkirišča, kjer se je izlet dejansko začel.

O betal se nam je krasen dan. Že kar na začetku smo večinoma brez težav določili nekaj pogostejših vrst, ki so pele v naši bližini. To so bile taščice, ščinkavci, vrbji kovački in stržki. Prve težave pa so nastopile, ko se je nad nami oglasil krivokljun. Ko smo prišli do manjše čistine ob cesti, se je kviz nadaljeval. Pred nami sta peli siva pevka in drevesna cipa. Pot nas je peljala tudi mimo ogromne smreke s obsegom debla 3,8 m, ki ji zaradi mnogih vrhov pravijo Deseteroglavi ošak. Približno petdeset metrov dalje smo na travniku opazili samico komatarja, ki se je tam prehranjevala. Nekaj minut zatem smo prispeli do koč, kjer smo si privoščili krajši postanek. Po počitku smo se odpravili do Male Pece, kjer smo ponovno opazovali krivokljune in pojočo sivo pevko. Našo pozornost je naenkrat pritegnil sokol selec, ki

je letel s skalne stene mimo nas. Pot smo nadaljevali do križišča, kjer smo se odločili za zelo zahtevno smer. S te poti smo imeli krasen razgled na dolino. Tam smo opazili postovko in šmarnico. Ob stezi smo se nagledali tudi gorskih rastlin, kot so alpski zvonček, oklep in lepi jeglič. Ko smo prestali večji del poti, smo si privoščili počitek na mehki travi. S tega mesta smo lahko lepo opazovali pojočo planinsko pevko. Odpravili smo se proti vrhu, pri čemer smo hodili prek zaplat snega. Tik pod vrhom, nekaj metrov od poti, smo naleteli na gnezdo vriskarice z jajci. Končno smo osvojili vrh Pece (2126 m n. v.). Po počitku smo odložili nahrbtnike in s teleskopi šli nekoliko dalje, kjer smo opazili najzanimivejšo vrsto tega dne – belko. Samec in dve samici so se sprehajali in prehranjevali pred nami. Ko so ptice odšle za skale, smo si upali še bliže. Takrat jih je Jakob tudi slikal. Že skoraj na avstrijski strani smo našemu spisku dodali še brezovčka. Izlet se je končal v prijetni družbi v gostilni pod Peco.

Samec belka (*Capreolus pygmaeus*) fotografiran na prostem izletu

POHORJE

Luka Božič

foto: Samo Jenčič

Travnata planja med Ostruščico in Lovrenškimi jezeri.

Opis območja

Pohorje predstavlja skrajni vzhodni del centralnih Alp in je zadnje višje pogorje v Sloveniji, preden se pretežno hribovita pokrajina zahodnega dela države prevesi v panonski svet. Poleg značilnega videza ga zaznamujejo še številne druge posebnosti. Med njimi je nedvomno silikatna geološka podlaga, zaradi katere je Pohorje zelo bogato s površinskimi vodami. Ponekod so razvita tudi prava visoka barja, kakršna v Sloveniji v takšnem obsegu najdemo le še na Pokljuki. Pohorje prekrivajo obsežni smrekovi gozdovi, ki so nadomestili v preteklosti bolj razširjene jelovo-bukove gozdove. Ostanek takšnega gozda je gozdni rezervat s pragozdom Šumik v dolini potoka Lobnica nad Rušami. Poleg tega je na Pohorju še nekaj gozdnih rezervatov, med katerimi so najpomembnejši Črno jezero, Bojišče pohorskega bataljona in največji med njimi, Lovrenška jezera (čez 500 ha). Ena izmed posebnosti so tudi pohorske planje, obsežne travnate površine na najvišjih predelih. Te niso nastale kot posledica klimatske gozdne meje, temveč človekovega delovanja. Najvišje se Pohorje vzhaja na Črnem vrhu (1543 m n. v.). Najbolje ohranjeni ter z vidika ptic in njihovih habitatov najpomembnejši predeli so kopasti vrhovi

zahodnega dela Pohorja nad 1400 metri nadmorske višine ter širok, planotast svet med Šumikom, Tremi kralji, Peskom in Klopnim vrhom na nadmorski višini nad 1100 metri n. v. V nadaljevanju se bomo osredotočili samo na ta območja.

Dostop

Na Pohorje se lahko podamo peš iz doline ali pa se povzpne nekoliko višje po cesti. Na Pohorju je izgrajena obsežna mreža gozdnih cest, po kateri lahko z avtomobilom dosežemo skoraj vsak kotiček tega območja. Vožnja po vseh cestah ni dovoljena, saj so povečini namenjene gozdarskim delavcem. Povečan promet na teh cestah v zadnjih letih negativno vpliva na živalstvo, saj vnaša v gozdove vedno večji nemir. Zaradi tega bo najbolje, če se na Pohorje odpeljemo po eni izmed cest, ki so namenjene turistom. Najugodnejši je dostop iz Zreč, od koder vodi asfaltirana cesta do turističnega naselja na Rogli. Na Roglo lahko pridemo tudi s severne strani, iz Dravske doline, prek Lovrenca na Pohorju. Tukaj je dobro izhodišče za izlet do Lovrenških jezer, ki jih dosežemo po dobri uri hoje, medtem ko traja pot do Ribniške koče pod Jezerskim vrhom še eno uro dlje. Do slednje lahko pridemo po cesti bodisi iz Radelj

ORNITOLOŠKI IZLETI

ob Dravi bodisi iz Podvelke (poti se srečata v Ribnici na Pohorju).

Ogled omenjenega planotastega dela je najbolje pričeti pri Domu na Osankarici. Ta je z južne strani najlažje dostopen prek Oplotnice. Ta kraj dosežemo tako, da po 1,5 km vožnje po stari cesti od Slovenske Bistrice proti Slovenskim Konjicam zavijemo desno, kot označuje tabla. Od tod je še približno 10 km do Osankarice. Z Osankarice lahko pridemo do Črnega jezera v 10 minutah, do bojišča Pohorskega bataljona v pol ure, do Klopnega vrha v uri in pol ter do Koče na Pesku v treh urah.

Najprimernejši čas za obisk teh območij je od srede aprila do konca junija, ko je tudi gnezditvena sezona na višku. Upoštevati moramo, da na vseh cestah, razen na tisti iz Zreč do Rogle (ta je redno plužena), sneg normalno leži do začetka aprila, na nekaterih odsekih pa se lahko zadrži tudi do prvih dni maja.

Gnezditve

Ena izmed najbolj zastopanih skupin ptic v pohorskih gozdovih so sinice. Najštevilčnejši med njimi je menišek *Parus ater*, brez težav pa lahko srečamo tudi čopasto *P. cristatus* in gorsko sinico *P. montanus*. Slednji dve nas na svojo prisotnost ponavadi najprej opozorita z značilnim oglašanjem. Poleg rumenoglavega kraljička *Regulus regulus* je pogost tudi rdečeglavi kraljiček *R. ignicapillus*, ki se v višjih

gostotah pojavlja predvsem v bolj ohranjenih gozdnih sestojih. Od žoln bomo skoraj zagotovo srečali črno žolno *Dryocopus martius*, nedvomno pa bomo naleteli na značilne sledove njenega prehranjevanja na trhljih drevesnih štorih. Precej redkejši je triprsti detel *Picoides tridactylus*. Čeprav je na obravnavanih območjih Pohorja verjetno splošno razširjen, pa ga zaradi tihega načina življenja kaj lahko spregledamo. Še najbolje je poskusiti v rezervatu v okolici bojišča Pohorskega bataljona. Na celotnem območju Pohorja je še nekaj rastišč divjega petelina *Tetrao urogallus*. Za srečanje s to vrsto potrebujemo kar nekaj sreče, lahko pa ga po naključju splašimo na kakšnem gozdnem robu. Podobno velja tudi za gozdnega jereba *Bonasa bonasia*. Ti gozdovi ustrezajo tudi komatarju *Turdus torquatus*, ki živi dokaj skrito življenje. Še najlažje ga vidimo na tleh, na robu kakšnega kolovoza ali travnate planje, ko si pride iskat hrano. Zelo dobra lokaliteta za opazovanje te vrste je okolica Ribniške koče. Za vse našteje vrste so najprimernejše zgodnje jutranje ure, kar pa še ne pomeni, da večerni sprehod ne more biti zanimiv. V okolici Črnega jezera lahko slišite monotono oglašanje malega skovika *Glauucidium passerinum*. Z nekaj vztrajnosti ga lahko tudi zagledate, ko poseda na izpostavljenem vrhu smreke. V takšnem času smo tukaj opazovali svatovski let sloke *Scolopax rusticola*, ene izmed manj poznanih gnezdilk Pohorja. Robne predele barij v okolici Črnega in Lovrenških jezer poraščajo sestoji ruševja. Še bolje je, če se ti prepletajo s posameznimi nizkimi smrekami. Tukaj lahko vidimo tipične gnezdilke tega habitata, mlinarčka *Sylvia curruca*, sivo pevko *Prunella modularis* in severnega kovačka *Phylloscopus trochilus*. V nekoliko bolj suhih predelih izvaja svoje akrobatske pevske polete drevesna cipa *Anthus trivialis*. Le res najvišje dele Pohorja naseljuje brezovček *Carduelis flammea*, čigar gnezdeča populacija na Pohorju pa verjetno ne šteje kaj dosti več kot 20 parov. Kljub temu pa je s svojimi pevskimi poleti in značilnim oglašanjem lahko zaznaven. Podobno ali še manjše je številčno stanje ruševca *Tetrao tetrix*. Zgodaj spomladi se zberejo samci na nekaj preostalih rastiščih, kjer izvajajo svatbene rituale v prisotnosti samic. Največje je v bližini Lovrenških jezer, opazovanje te vrste pa zahteva zgođen obisk, mirno jutro in veliko previdnosti. Množico potokov sta si za svoj življenjski prostor izbrala povodni kos *Cinclus cinclus* in siva pastirica *Motacilla cinerea*. Prvi potrebuje nekoliko bolj vodnate potoke, medtem ko se pastirica zadovolji že z manjšimi potočki.

Prezimovanje in selitev

Dolgo zimo, snežna odeja leži na Pohorju v povprečju pet mesecev, preživlja na najvišjih predelih le malo vrst ptic. Nekaterim najbolj trdovratnim stalnicam se pridružijo velike jate brinovk *Turdus pilaris*, med katerimi se vselej zadržujejo

Foto: Peter Buchner

Siva pevka *Prunella modularis*.

Brezovček *Carduelis flammea* je redek gnezdilec najvišjih predelov Pohorja.

foto: Peter Buchner

tudi vinski drozgi *T. iliacus*. Ti so tukaj pozimi veliko bolj pogosti kot v dolini. V času spomladanske selitve se na pohorskih planjah, na primer v okolici Rogle, množično pojavljajo repaljščice *Saxicola rubetra*, kupčarji *Oenanthe oenanthe* in rumene pastirice *Motacilla flava*. Od srede poletja naprej postanejo zelo številne velike jate krivokljunov *Loxia curvirostra*, ki so tod pogosti še vso jesen. Na Pohorju pa so že bile opazovane tudi vrste, kot so ribji orel *Pandion haliaetus*, planinski orel *Aquila chrysaetos*, planinska pevka *P. collaris* in črna štoklja *Ciconia nigra*. Slednja s svojo redno prisotnostjo v gnezditvenem obdobju buri duhove ornitologov.

Druge živali in rastline

Od večjih sesalcev lahko na Pohorju opazujemo jelene *Cervus elaphus*, naseljene gamse *Rupicapra rupicapra* in damjeke *Cervus dama*, lisice *Vulpes vulpes* in divje prašiče *Sus scrofa*. Tukaj živita tudi divja mačka *Felis silvestris* in planinski zajec *Lepus timidus*. V manjših lužah ali mlakah se zadržujejo alpski pupki *Triturus alpestris*. Od žuželk velja omeniti barjanskega modrina *Vaccinina optilete* z edinim nahajališčem v Sloveniji in nekatere barjanske vrste kačjih pastirjev. Med njimi ima črni kamenjak *Sympetrum danae*

na Črnem jezeru najmočnejšo populacijo v Sloveniji, barjanski škratec *Coenagrion hastulatum* pa edino nahajališče. Na visokih barjih uspeva več vrst šotnih mahov *Sphagnum* sp., med njimi pa redke na ekstremne razmere prilagojene cvetnice, kot so malocvetni šaš *Carex pauciflora*, okroglostna rosika *Drosera rotundifolia*, navadna rožmarinka *Andromeda polifolia* in mahovnica *Oxycoccus palustris*. Na travnatih planjah poleti uspevajo brkate zvončice *Campanula barbata*, nekoliko kasneje pa jih prekrijejo rumeni cvetovi arnike *Arnica montana*. Med več vrstami orhidej velja omeniti belocvetoče ročice *Pseudorchis albida*. ■ ■ ■

Novi ornitološki atlas gnezdilk

- popis za uspešno varstvo ptic

Tomaž Mihelič

Prvo leto popisovanja ptic za atlas je mimo in gotovo je to pravi čas, da se ozremo nazaj in pogledamo, kako uspešno leto je za nami. Kot je bilo pričakovati, je uvodno leto zaznamovalo kar nekaj začetniških težav. Poleg neprijetnosti, ki so jih prinesle, pa se je dalo iz njih precej naučiti. Očitno je bilo, da je gnezdilna sezona letos prišla prehitro in kar nekaj nas je bilo takih, ki smo si na popise želeli čimprej. Popisi so stekli aprila, na nekaterih območjih šele maja, in prav zanimivo je bilo spremljati odzive popisovalcev, ki so se spoprijeli z novim načinom popisovanja.

Popisi ptic so bili zastavljeni na treh ravneh. Od splošnega popisa razširjenosti, popisa redkih in kolonijskih vrst, do popisa pogostih ptic. Kljub temu da zadnji zveni še najmanj zapleteno, so popisovalci pri tem popisu največ negodovali. Popis smo izvedli na 15 točkah znotraj izbranih kilometrskih kvadratov. Točke so razporejene na sistematični mreži, to pa pomeni, da se ne ozirajo na členjenost terena in včasih prav neusmiljeno padejo v največjo strmino ali goščavo. Odziv popisovalcev na to lahko lepo zajamem, če citiram enega od njih, ki je popoldan po opravljenih popisih rekel: »Včasih je bil popis ptic užitek, danes pa je to mučenje. Neprestano samo poslušanje in zapisovanje, potem pa tek na naslednjo točko. Tudi enega samega ptiča si nisem danes pošteno nagledal. Najhujše pa je to, da moraš včasih čepeti v grmovju po več ur, pa veš, da so samo nekaj metrov stran tvoji najljubši kraji.« Dejansko so popisi postali zahtevnejši, kot smo jih vajeni. To je seveda povezano s podrobnejšimi podatki, ki jih o pticah zbiramo in pa seveda s čim bolj objektivnim načinom vzorčenja.

Pri pripravi metodologije niso pomembni samo rezultati. Veliko pozornosti mora biti usmerjene k popisovalcem. Ti se v delo vključujejo kot prostovoljci, plačilo, ki ga večina od njih pričakuje, pa so lepi trenutki preživeti na terenu in zavest, da s svojim delom prispevajo k nečem pomembnem. V tem primeru so to natančni podatki o pticah, ki jih potrebujemo za njihovo uspešno varstvo.

Da bi bili popisi prijetnejši, bomo način zajemanja podatkov v prihodnjem letu nekoliko spremenili. Uvedli bomo tudi

foto: Dietmar Nill

Veliki skovik *Otus scops*.

nekaj novosti, ki so se prav tako izkristalizirale v letošnjem letu. Prva in verjetno najpomembnejša novost bodo skupni popisi, ki so se na primeru popisov Kozjansko 1 in 2 izkazali za zelo priljubljene. Vsako leto se bomo ob izbranih koncih tedna odpravili v kak predel Slovenije, po možnosti tja, kjer je na voljo manj popisovalcev. Jutranji in dopoldanski čas bo namenjen popisom, v popoldanskih in večernih urah pa bo ostalo nekaj časa za druženje. Na skupnih popisih bodo tudi mentorji, ki so bodo ukvarjali z začetniki. Mentorje je letos pogrešalo kar nekaj ljudi, zato bomo drugo leto skušali najti čim več izkušenih članov, ki jim ni odveč vzeti s sabo na teren nadobudnega začetnika(co).

Popisi se bodo drugo leto začeli prej. Splošni popis razširjenosti ptic v 10 kilometrskih UTM kvadratih se bo začel že v začetku marca. Predvsem zaradi sinic in žoln, ki v tem času glasno označujejo svoje teritorije. Konec marca in

v začetku aprila bo tudi več praktičnih predstavitev na terenu, saj so vrnjeni obrazci letos pokazali, da včasih samo zelo jasna navodila niso dovolj.

Novost, s katero smo se soočili v društvu z začetkom atlasa, je tudi obdelovanje podatkov z geografskim informacijskim sistemom ali krajše GIS. Na terenu bomo prihranili veliko časa, ker popisovalcem ne bo potrebno zapisovati tistih podatkov, ki jih kasneje lahko pridobimo iz različnih podatkovnih baz (npr. podatek o nadmorski višini...). Zaenkrat so ozko grlo kvalitetne podatkovne baze, iz katerih bi črpali natančne podatke o habitatu. V GIS moramo vnesti natančne koordinate oz. lokacijo. Temu sledi natančen vnos podatkov, ki smo jih pridobili v popisu. To je odgovor vsem tistim, ki ste se letos čudili, čemu je potrebna takšna natančnost pri vpisovanju podatkov o lokaciji in habitatnem tipu opazovanja posamezne vrste.

Letos smo v GIS vnesli podatke o veliki uharici *Bubo bubo*.

Analizirali smo habitat okrog njenih gnezdišč, iz česar smo poleg že znanih osnovnih zahtev te vrste glede gnezdišč, dobili še vpogled v to, kakšno je njeno najprimernejše lovišče. Druga vrsta je sokol selec *Falco peregrinus*, pri katerem smo več kot 60 redno zasedenih gnezdišč obdelali z GIS-om. Na podlagi obdelanih podatkov z GIS-om smo kasneje na terenu našli še nekaj novih. Informacija o tem, kje so gnezdišča in kakšne zahteve glede življenjskega prostora ima določena vrsta, pa sta gotovo dve izmed najpomembnejših informacij, ki jih potrebujemo kot argument in orodje pri naših naravovarstvenih prizadevanjih.

Zato na koncu zahvala vsem, ki ste svoj čas namenili popisovanju ptic. Brez vseh vas je seveda izvedba tako obsežnega projekta, kot je slovenski popis ptic, nemogoča. Pred nami je Novo leto. Ob tem vam želim čim več prijetnih uric na terenu in pa plodnih tal, na katera bodo padli vaši zbrani podatki in zrasli v uspešnejše varstvo ptic, ki so naše skupno veselje in skrb.

Kako in kje smo se člani DOPPS družili v prvem polletju 2001

Damijan Denac

Organizacija izletov, predavanj in akcij (dalje program DOPPS) sodi med tiste naloge društva, s katerimi skušamo neposredno obveščati člane o delu društva. Namen predavanj je izobraževanje, na predavanjih se člani srečujejo, izmenjujejo informacije in izkušnje. Člane o programu obveščamo z objavami v reviji Svet ptic. Da bi pridobili nove člane del programa redno objavljamo tudi v sredstvih javnega obveščanja (časopis Večer, Gea, Albert, bilten KAM...). Kvantitativna analiza izvajanja programa doslej še ni bila opravljena, kljub temu da se program izvaja že od vsega

začetka delovanja društva. Analiza izvajanja programa bo v pomoč pri njegovem nadaljnjem izvajanju in jo bomo v prihodnje opravljali redno.

V obdobju med 1. 1. 2001 in 30. 6. 2001 smo izvedli 52 prireditev. Od tega je bilo 25 predavanj, 20 izletov in 7 akcij. Vseh prireditev skupaj se je udeležilo 1138 ljudi. V sredstvih javnega obveščanja smo objavili 70 vabil za širšo javnost (47 za izlete, 23 za predavanja).

Tabela 1: Udeležba na predavanjih DOPPS-a v obdobju med 10. 1. 01 in 30. 6. 01.

	Maribor	Ljubljana	Cerknica	Koper	Celje	skupaj
Število predavanj	6	9	3	4	3	25
Število udeležencev	176	140	81	41	38	477
Povprečno število udeležencev na predavanju	29	16	27	10	13	19
Najmanjše število udeležencev na predavanju	20	6	20	2	4	
Največje število udeležencev na predavanju	38	27	32	15	24	

KAKO IN KJE SMO SE ČLANI DOPPS DRUŽILI V PRVEM POLETJU 2001

Tabela 2: Udeležba na izletih DOPPS-a v obdobju med 10. 1. 01 in 30. 6. 01.

	Število
Število izletov	20
Število udeležencev	382
Povprečno število udeležencev	19
Največje število udeležencev	60

* Izlet na Goteniški Snežnik je odpadel, ker ni bilo nobenega udeleženca.

Tabela 3: Podatki o akcijah DOPPS-a in udeležbi v obdobju med 10. 1. 01 in 30. 6. 01.

Akcija	Število udeležencev
Zimsko štetje vodnih ptic (IWC)	192
Crex night	22
Štetje mokožev	20
Splav za čigro	17
Čiščenje Cerkniškega jezera	15
Izdelava stene za breguljko	7
Otok za navadno čigro na Gajševskem jezeru	6
Popis ptic na Kozjanskem	27
SKUPAJ	306

Predavanja

V Mariboru je bil obisk predavanj največji, največje je bilo tudi povprečno število udeležencev na predavanju. Najbolje obiskana predavanja so bila: Ptice okoli doma, Oglašanje ptic ter Vloga odmrlega in votlega drevja v gozdu. V Ljubljani je bila, kljub večjemu številu izvedenih predavanj, udeležba manjša. Izbor tem predavanj

je bil v vseh petih mestih podoben, zato predvidevamo, da ne vpliva na število obiskovalcev. V časopisu Večer od leta 1997 redno objavljamo vabila na predavanja Štajerske sekcije. Od takrat se je obisk predavanj bistveno povečal, kot je bil pred letom 1997 in se tak ohranil. Predavanja so postala center za srečevanje in druženje članov Štajerske sekcije. Mariborskim po obiskanosti sledijo predavanja v Cerknici. Predavanja v Celju so se ponovno začela po daljšem izostanku. Velik obisk udeležencev je bil dosežen z dodatnim obveščanjem ljudi v medijih (Novi Tednik, Radio Celje). Na prvem predavanju smo pridobili 4 nove člane. Predavanja v Kopru smo v obravnavanem obdobju organizirali prvič.

Izleti

Največja udeležba je bila na izletu na Cerkniško jezero in v Krakovski gozd, ki imata večletno tradicijo. Vzrok za najmanjšo udeležbo na izletih na Goteniški Snežnik (noben udeleženec) in Veliko Kozje (trije udeleženci) je bilo slabo vreme. Izletov se udeležujejo večinoma člani. Veliko nečlanov je izvedelo za izlete iz revij Gea in Albert. Izleti so priložnost za druženje članov, izmenjavanje izkušenj in navezovanje stikov. Na izletih se lahko člani urijo v prepoznavanju ptic in spoznajo marsikatero zanimivost iz njihovega življenja.

Akcije

Akcije lahko izvajamo le s pomočjo članov, ki se jim na tem mestu še enkrat zahvaljujemo. Člani imajo na akcijah možnost pomagati pri projektih proučevanja ptic (Zimsko štetje vodnih ptic, Crex night, Štetje mokožev) in tudi pri naravovarstvenih projektih (Izdelava stene za breguljko in otoka za navadno čigro na Gajševskem jezeru).

foto: Damjan Denac

Društveni izlet: priložnost za spoznavanje ptic in nova prijateljstva.

Veliki detel - ptica leta 2001

Leon Kebe

Leto se je izteklo in z njim tudi akcija "Ptica leta 2001". Veliki detel je bil že četrta ptica leta zapored. Pred njim so imele to čast kmečka lastovka, štorčja, in kavka. Katera vrsta mu bo sledila, je še skrivnost!

Kot vsako leto je akcijo spremljala zloženka o ptici leta. Velikega detla so v njej spremljali še vsi njegovi sorodniki, upodobljeni na risbah Slavka Polaka. Predstavljeno je bilo življenje velikega detla in njegov pomen v povezavi z drugimi vrstami. Akcijo smo začeli prav z izdajo omenjene zloženke, ki ste jo prejeli vsi člani našega društva pa tudi vsi gozdarji iz Zavoda za gozdove Slovenije. Gozdarji so namreč tisti, ki odločajo o tem, ali bo odmrlo drevo padlo ali pa bo ostalo in nudilo detlom in žolnam možnost, da si v njem poiščejo svoj dom.

Akcija je bila predstavljena tudi v drugih medijih.

Člani društva ste imeli možnost aktivnega sodelovanja v akciji.

Z izpolnitvijo obrazca ste pripomogli k boljšemu poznavanju življenja velikega detla. Naj se na tem mestu še enkrat zahvalim vsem, ki ste poslali izpolnjene obrazce.

Veliki detel je bil kot ptica leta glavna tema fotografskega natečaja, ki ga DOPPS organizira skupaj z generalnim sponzorjem družbo Mobitel d.d.: letos že petič po vrsti in drugič z mednarodno udeležbo.

Na natečaj se je odzvalo 51 avtorjev iz enajstih držav.

Veliki detel je zbudil veliko zanimanje pri slovenskih fotografih. Na naš naslov je prispelo veliko kvalitetnih fotografij. Vse izbrane fotografije si lahko ogledate na spletni strani http://pinkponk.com/06_index_dopps1.asp.

Akcija "Ptica leta 2001" je s pomočjo članic in članov društva uspela. Naslednje leto bo prineslo novo ptico leta in s tem novo priložnost za sodelovanje. Že v prvi številki Sveta ptic boste člani povabljeni k aktivnemu sodelovanju. Povabite lahko tudi svoje prijatelje in jih opozorite na akcijo. Mogoče bo kdo našel dovolj časa in veselja, da se nam pridruži.

Na koncu mi ostane le še to, da zaželim novi ptici leta in novemu koordinatorju veliko sreče v naslednjem letu.

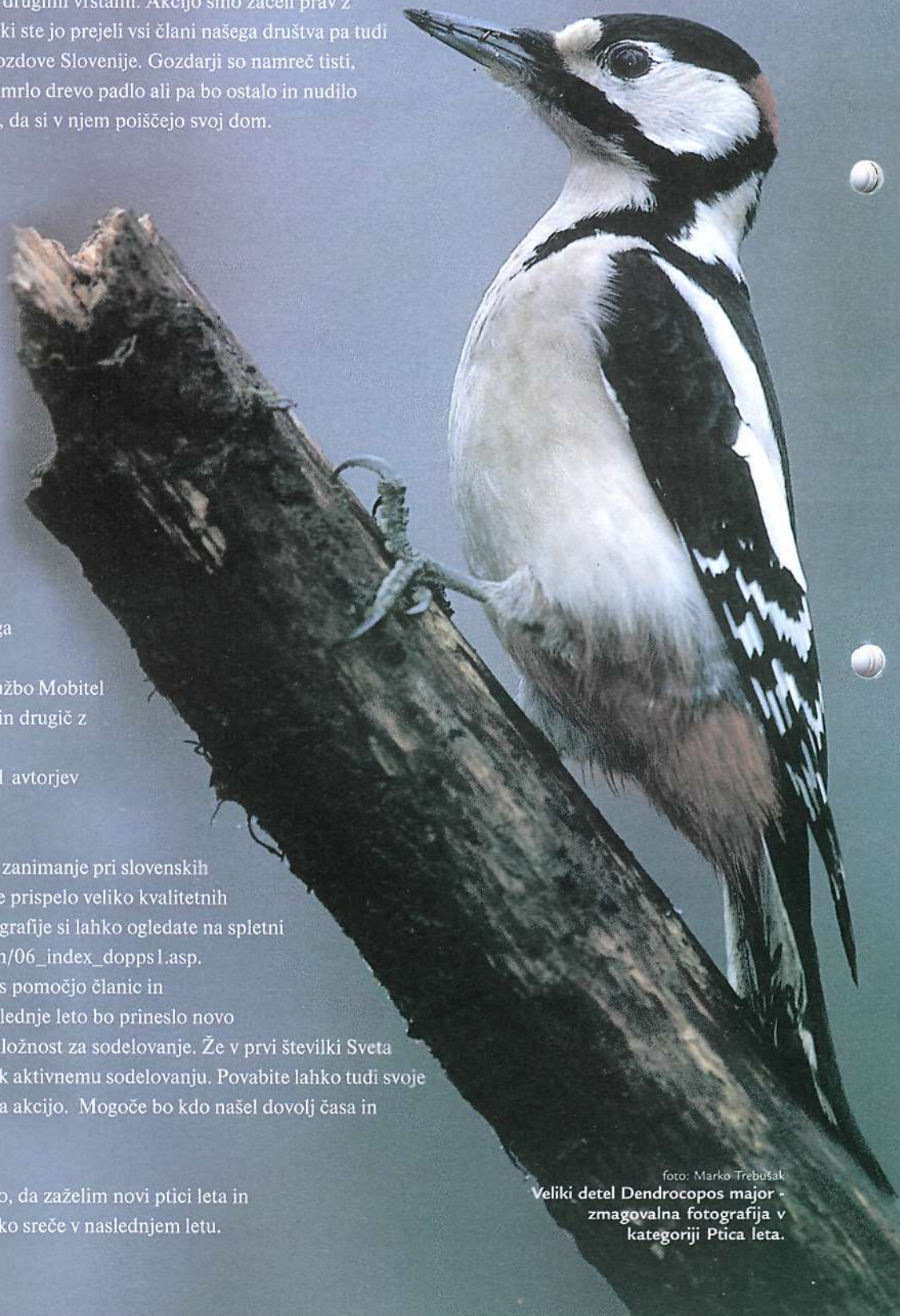

foto: Marko Trebušak
Veliki detel *Dendrocopos major* -
zmagovalna fotografija v
kategoriji Ptica leta.

Januarsko štetje vodnih ptic (IWC) 2002

Borut Štumberger

Štetje vodnih ptic v letu 2002 bo potekalo v **soboto 12. in nedeljo 13. januarja**. Pred štetjem si je priporočljivo prebrati **napotke za štetje**, rezultate pa vpisati takoj po opravljenem štetju v obrazec. Zaradi predstavitve, obdelave in razlage rezultatov, predvsem pa zaradi praktičnih organizacijskih razlogov so lokalitete z vodnimi pticami v Sloveniji v rezultatih združene v sedem (7) števnih območjih: Mure, Drave, Savinje, spodnje Save, zgornje Save, Notranjske in Primorske ter Obale. Vsako števno območje ali njegov del ima svojega lokalnega koordinatorja. Nikar ne oklevajte poklicati svojega **lokalnega koordinatorja** (ta vam bo npr. poslal karte z rečnimi odseki in vas razporedil na odsek, kjer boste štel). Če smo že štel vodne ptice v preteklih letih, štejemo na istih odsekih. Če opazite kakršnokoli vznemirjanje ptic, Vas prosimo, da v rubriko obrazca sporočilo koordinatorju štetja natančno opišete, kaj se je dogajalo na terenu.

Rezervirajte si čas! Termin štetja: sobota 12. in nedelja 13. 1. 2002

Napotki za štetje vodnih ptic (IWC):

- še pred štetjem preberemo priložen obrazec;
- s štetjem pričnemo v soboto ob jutranjem svitu (okoli 7. ure), na obali pa pričnemo štet ob svitu v nedeljo zjutraj. Štejemo ne glede na vremenske pogoje, ovira je lahko zares huda megla; takrat se štetje ponovi naslednji dan (v tem primeru nemudoma stopite v stik s svojim lokalnim oz. nacionalnim koordinatorjem štetja);
- štejemo na vseh vodnih površinah; če so vodne ptice preštete na njivi, travniku ipd. to, prosim, opišite na obrazcu pod rubriko »sporočilo koordinatorju štetja«;
- med vodne ptice v grobem sodijo vse vrste slapnikov, ponirkov, kormoranov, čapelj, labodov, gosi, rac, tukalic in pobreznikov, vključno z galebi in čigrami;
- kjer vodne ptice bežijo na razdalji več kot 100 metrov, se na njih z veliko verjetnostjo strelja ali pa se jih namerno preganja;
- da bo štetje vodnih ptic resnično naravovarstveno sprejemljivo, se je zlasti vzdolž rek potrebno v loku izogniti večjim jatam ptic, ki bi jih s pretirano bližino opazovanja lahko preplašili;
- posebej bodimo pozorni na skupinska prenočišča galebov, gosi, kormoranov, zvoncev, ipd.; na takšnih prenočiščih se običajno zbere celotna populacija neke vrste ptic določenega območja. Skupinska prenočišča lokalizirajmo že pred štetjem (npr. ob jutranjem ali večernem letu iz ali na prenočišče).
- vse velike in večina večjih slovenskih rek je za namen štetja razdeljena na odseke; za vsak odsek reke izpolnimo svoj obrazec (V kolikor še nimate kart z vrisanimi rečnimi odseki, se nemudoma javite pri nacionalnem ali lokalnem koordinatorju štetja!). Stojee vode, npr. bajerje, ribnike, akumulacije, jezera obravnavamo kot eno lokaliteto in izpolnimo en obrazec.
- štetje opravimo s terenskim obhodom (nikakor ne s čolnom!). V Sloveniji je nekaj manjših odsekov rek, kjer je vodne ptice možno temeljito prešteti iz avtomobila (npr. deli Kolpe, Drave); če ste štel tako, to vpišite na obrazcu pod rubriko »sporočilo koordinatorju štetja«.
- v primeru nejasnosti nikakor ne oklevajte poklicati vašega lokalnega ali nacionalnega koordinatorja štetja;
- čim prej izpolnite in odpošljite obrazec;
- in končno, ker je štetje ptic prostovoljno opravilo, se po nepotrebnem ne izpostavljajte nevarnostim; nikar ne hodite po ledu, ne prečkajte sumljivih brvi in ne stopite pred puškine cevi lovcev...

Naslovi lokalnih koordinatorjev za posamezna števna območja ali njihove dele:

- **za števno območje Obale:**
 - Borut Rubinič, 041 703282, (okoli 19. ure), e-mail: rubinic@siol.net
- **za števno območje Notranjske in Primorske:**
 - Kraška polja - Leon Kebe 01 5441230 (služba), 041 605120 (okoli 19. ure), e-mail: leon.kebe@guest.arnes.si
 - Soča s pritoki - Jernej in Andrej Figelj, 041 358816 in 031 874289 (okoli 19. ure)
- **za števno območje zgornje Save:**
 - Katarina Denac, 01 2563988 (okoli 18. ure), e-mail: katarina.senegacnik@guest.arnes.si
 - Ljubljana - Boža Majstorovič, 031 877244 (dopoldan ali okoli 19. ure)
- **za števno območje spodnje Save:**
 - Andrej Hudoklin, 07 3931540 (dopoldan), e-mail: andrej.hudoklin2@guest.arnes.si
 - Krka - Andrej Hudoklin, 07 3931540 (dopoldan), e-mail: andrej.hudoklin2@guest.arnes.si
 - Sava - Dušan Klenovšek, 07 8142715 (okoli 19. ure), e-mail: dusan.klenovsek@guest.arnes.si
 - Kolpa - Miro Perušek, 01 8363234 (okoli 19. ure), e-mail: Mirko.Perusek@zgs.gov.si
- **za števno območje Savinje:**
 - Jezera in akumulacije - Denis Vengust, 041 504109, 03 5871040 (okoli 19. ure), e-mail: denis.vengust@email.si
 - Savinja - Zdravko Podhraški, 041 204319
- **za števno območje Drave in Mure:**
 - Borut Štumberger, tel./faks: 02 7620206 (dopoldan ali po 20. uri), e-mail: stumberger@siol.net
- **za štetje mokožev:**
 - Luka Božič, 02 4206533 (okoli 19. ure), e-mail: luka.bozic@siol.net

POBIJANJE KORMORANOV *do nadaljnjega zaustavljeno!*

Tomaž Mihelič

Upravno sodišče Republike Slovenije je v četrtek 22. novembra 2001 z začasno uredbo odložilo izvajanje poboja kormoranov, ki ga je dovolilo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). Začasna uredba je bila izdana na predlog Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), ki je na Upravno sodišče zoper odločbo MKGP vložilo tožbo.

Dr. Primož Kmecl, podpredsednik DOPPS-a, je ob tem dejal: »Po mnenju DOPPS-a je ta poboj nesprejemljiv, saj so na voljo drugi ukrepi, ki škodo na ribogojnih objektih, če do nje pride, učinkovito odpravljajo. O kakršnikoli škodi na naravnih ekosistemih pa sploh ne moremo govoriti«.

Ker MKGP vsako leto z odločbo dovoli poboj velikega števila kormoranov (letos 500 ptic), ki naj bi povzročali domnevno škodo na naravnih vodah in ribogojnih objektih, se je DOPPS v letošnjem letu močno zavzel za iskanje kompromisnih in naravi čimbolj prijaznih rešitev, ki bi imele strokovno osnovo. Pri tem je naletel na gluha ušesa, saj na pobude društva ministrstvo ni odgovarjalo. DOPPS je še med potekom upravnega postopka predlagal tudi ustanovitev mešane komisije, ki bi pretehtala vse strokovne in pravne argumente v tem sporu, vendar do ustanovitve komisije ni prišlo.

Poleg tega po mnenju DOPPS-a Ministrstvo za kmetijstvo ni pristojno za izdajo takšne odločbe, odločba nima zakonske podlage. DOPPS pa ni bil upoštevan kot stranka v postopku. DOPPS je zato 9. 11. 2001 na Upravno sodišče Republike Slovenije vložil tožbo skupaj s predlogom za začasno odredbo, ki bi poboj zaustavila do pravnomočnosti sodbe. Sodišče je predlogu ugodilo in 22. 11. 2001 izdalo začasno odredbo, s katero se izvajanje odločbe odloži.

PODROBNOSTI:

Letos je v dolgoletnem sporu prišlo do novega in pomembnega trenutka, saj je sodišče DOPPS-u jasno priznalo, da lahko zastopa interese ohranjanja narave, saj ima za to ustrezno osnovo v Zakonu o ohranjanju narave in ustrezni odločbi Ministrstva za okolje in prostor in deluje v javnem interesu ohranjanja narave. Ignorantski odnos MKGP do društva kot stranke v postopku je zato nesprejemljiv.

Odločba o odstrelu kormoranov nima ustrezne zakonske podlage. Kot podlago tej odločbi je MKGP navedlo Zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter o upravljanju lovišč.

Divjad je v tem zakonu definirana v 10. členu, vendar kormoran ni naveden kot divjad in tako ministrstvo, ki je pristojno za lov (MKGP), ne more izdati odločbe o njegovem odstrelu.

»Po mnenju DOPPS-a je ta poboj nesprejemljiv, saj so na voljo drugi ukrepi, ki škodo na ribogojnih objektih, če do nje pride, učinkovito odpravljajo. O kakršnikoli škodi na naravnih ekosistemih pa sploh ne moremo govoriti«

Za škode v ribogojstvu ni državni organ predložil nikakršnih dokazov. V postopku bi moral državni organ po mnenju DOPPS-a raziskati za kolikšno škodo gre, kje in komu je bila povzročena in to utemeljiti s konkretnimi dokazi. Prav tako je veliko vprašanje, ali je do škode sploh prišlo oziroma če je, v kolikšni meri so bili zanjo odgovorni kormorani in ali se ne bi dalo te škode preprečiti z drugimi sredstvi. Na voljo so namreč številni ukrepi, ki učinkovito preprečujejo morebitno škodo na ribogojnih objektih (zaščita z mrežami, odvracanje ptic). Zaradi pomanjkljivo vođenega postopka pa državni organ tega ni ugotavljal.

Ukrep je nesmiseln in strokovno slabo podprt, streljanje v večjem obsegu na naravnih vodah je nesprejemljivo tudi zaradi motenja drugih, zaščitene vrst ptic, ki se tam prehranjujejo ali prezimujejo.

7. Srečanje mladih ornitologov Slovenije

Damijan Denac

V soboto 17. novembra 2001 so mladi raziskovalci predstavili svoje raziskovalno delo na 7. Srečanju mladih ornitologov Slovenije (7 SMOS). Projekt je namenjen razvijanju ustvarjalnosti mladih, pozitivnega odnosa do narave ter uvajanju mladih v raziskovalno delo na področju ornitologije.

Družabne prireditve, ki se je odvijala na Pedagoški fakulteti v Mariboru, se je udeležilo 75 ljudi. Raziskovalne naloge s področja ornitologije je letos izdelalo 52 učencev iz 10 osnovnih in 2 srednjih šol v Sloveniji. Komisija v sestavi: predsednik Al Vrezec, ter člana dr. Peter Trontelj in Luka Božič je dela ocenila, pri izboru najboljšega pa so upoštevali tudi izvedbo predstavitve naloge na srečanju.

Najboljša dela so bila:

- v kategoriji srednja šola

naslov naloge: Mokož

avtorici: Nina Fric, Sabina Pribožič

mentor: Pavel Šet

šola: Gimnazija Brežice

- v kategoriji osnovna šola, 1-5 razred

naslov naloge: Popis gnezd kmečkih lastovk v občini Trnovska vas

avtorji: David Pukšič, Urban Muršec, Mitja Potrč

mentorica: Angelca Fras

šola: OŠ Trnovska vas

- v kategoriji osnovna šola, skupinske naloge, 6-8 razred

naslov naloge: Ptice ujede, navadna kanja

avtorji: Mateja Zorko, Anita Zorko, Mojca Zavec, David Cvetko, Jure Zorko, Matej Lajh, Nino Sever, Jani Rakuša, Klavdija Ljubec, Zlatka Šuen

mentorici: Aleksandra Vinkovič, Marija Popovič

šola: OŠ Juršinci

- v kategoriji osnovna šola, individualne naloge, 6-8 razred

naslov naloge: Veliki detel v naših sadovnjakih in gozdovih

avtorja: Simon Komar, David Vujinovič

mentorica: Tatjana Koren

šola: OŠ Tone Čufar

- najboljša naloga na srečanju

naslov naloge: Ptice akumulacijskega jezera Komarnik

avtorja: Aleš Tomažič, Matjaž Premzl

šola: III. gimnazija Maribor in Srednja trgovska šola

Mladi ornitologi med predstavitvijo raziskovalne naloge.

Avtorji najboljših del so prejeli knjižne nagrade, prav vsi avtorji pa so bili za vztrajnost in trud pri opravljenem raziskovalnem delu nagrajeni z izvodom knjige Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji in s članstvom v DOPPS-u za leto 2002.

DOPPS se zahvaljuje družbi Mobitel, ki je omogočila izvedbo srečanja ter vodstvu Pedagoške fakultete v Mariboru, ki nam je ponovno omogočilo izvedbo srečanja v prostorih fakultete. Prav tako se zahvaljujemo vsem prostovoljcem društva, med njimi še posebej predsedniku in članoma komisije ter Katarini Aleš, Ceciliji Denac, Jakobu Smoletu in Dominiku Bombeku, ki so s svojim delom prispevali k izvedbi srečanja.

Mladim raziskovalcem čestitamo in jim želimo obilo vztrajnosti in uspehov pri nadaljnjem raziskovalnem delu!

Mladi ornitologi med predstavitvijo raziskovalne naloge.

Vodni zadrževalnik Medvedce

Dne 25. 8. 2001 smo se moj oče, bratranec Klemen in pisec prispevka odpravili na izlet k vodnemu zadrževalniku Medvedce. Že ob prihodu smo vedeli, da bomo videli veliko vrst ptic. Na grmih so posedali prosniki *Saxicola torquata* in rjavi srakoperji *Lanius collurio*. Ko smo prišli na nasip, smo zagledali na stotine lisk *Fulica atra* in različnih čapelj. Med njimi so bile sive čaplje *Ardea cinerea* in 5 velikih belih čapelj *Egretta alba*. Med njimi je tu in tam priplavala kakšna

mlakarica *Anas platyrhynchos*. Videli smo tudi čopastega ponirka *Podiceps cristatus*. Na žici so posedale številne sive vrane *Corvus corone cornix* in postovke *Falco tinnunculus*. Naenkrat se je v zraku pojavilo 22 velikih škurhov *Numenius arquata*, ki so letali po zraku in nato pristali na tleh ter se hranili. Čez čas smo se odpravili še k Pragerski opekarni, na bližnji ribnik. Tam sprva nismo videli nobene ptice, ampak kmalu smo videli 6 lisk in čopastega ponirka z mladičem. Mimo nas sta letela dva vodomca *Alcedo atthis*; na drugi strani je počivala samica kvakača *Nycticorax nycticorax*. V bližini sta se oglašali grlica *Streptopelia decaocto* in sraka *Pica pica*. Preletela nas je še kanja *Buteo buteo*, ki je tako zaključila naš izlet.

Alen Ploj

PRISTOPNA IZJAVA

za včlanitev v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

Ime in priimek: _____ Datum rojstva: _____

Naslov in pošta: _____

Tel.: _____ GSM: _____ E-pošta: _____

Družinski člani: (vpišite ime, priimek in datum rojstva ter naslov, če se razlikuje od nosilca)

1. _____

2. _____

3. _____

Želim se včlaniti v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije in s tem podpirati prizadevanja za

Tip članarine	z revijo <i>Acrocephalus</i>	brez revije <i>Acrocephalus</i>
1. POLNA (odrasli člani)	☐ 6.000 SIT	☐ 5.000 SIT
2. ZNIŽANA (mladi do 20. leta, dodiplomski študenti in brezposelni) ¹	☐ 4.000 SIT	☐ 3.000 SIT
3. DRUŽINSKA	☐ 7.000 SIT	☐ 6.000 SIT
4. PODPORNİ ČLANI	☐ 25.000 SIT ali več	

Dodatno število brezplačnih izvodov Sveta ptic za družinske člane (samo za tip članarine 3 in 4): _____

Dodatno število revije *Acrocephalus* po ceni 1.000 SIT za člane (samo za tip članarine 3 in 4): _____

DONACIJA ²: _____ SIT SKUPAJ ZA PLAČILO: _____ SIT

Način plačila: ☐ s položnico ☐ s trajnim nalogom na tekočem računu ³ (izberite darilo)

Darilo pri plačilu s trajnim nalogom: ☐ kapa ☐ majca (št. _____)

Kraj in datum: _____ Podpis: _____

Izpolnjen obrazec vrnite na naslov: DOPPS, p.p. 2722, 1001 Ljubljana. V skladu z zakonom o društvih mora ob včlanitvi mladoletne osebe, mlajše od 15 let, pristopno izjavo podpisati njegov zakoniti zastopnik.

Dodatna pojasnila pri izpolnjevanju obrazca:

1. Dodiplomski študent in brezposelne osebe naj priložijo kopijo potrdila o šolanju oz. brezposelnosti.

2. Donacijo lahko uveljavljate kot olajšavo pri napovedi dohodnine.

3. Plačilo članarine preko trajnega naloga je za enkrat mogoče, če imate tekoči račun odprt pri Novi ljubljanski banki, SKB banki, Novi KBM razen področja Nova Gorica in Banki Domžale. V primeru izbire takega načina plačevanja vam bomo naknadno poslali v podpis pooblastilo za odvtoritev trajnega naloga.

Svetovni dan opazovanja ptic in Svetovni ptičji festival 2001

Damijan Denac

V soboto in nedeljo, 6. in 7. oktobra, je po vsem svetu potekal Svetovni dan opazovanja ptic, največji dogodek zveze BirdLife International, z namenom širiti zavest o ogroženosti in pomenu varstva ptic. V Evropi se je v okviru projekta odvijalo skupaj čez 700 prireditev, organiziranih v več kot 30 državah. Udeležilo se jih je 50.000

ljudi. V Sloveniji je BirdLife partner, DOPPS, na ta vikend organiziral 11 prireditev. V nedeljo 7. oktobra smo do 17. ure zbrali podatke o udeležbi in opazovanih vrstah ptic. Poslali smo jih koordinatorski za območje Evrope, partnerju BirdLife s Finske. Ob 20. uri so bili zbrani podatki iz 21 držav, takrat je bilo izdano tudi sporočilo za javnost, dosegljivo skupaj z vsemi rezultati na spletni strani <http://www.birdlife.fi/eng>.

V Sloveniji se je organiziranih prireditev udeležilo 358 ljudi. Največ ljudi je obiskalo postavljene stojnice v Ljubljani in Mariboru. Vsem smo razdelili društveno revijo Svet ptic in različne zloženke in jih povabili k sodelovanju, nekaj pa jih je takoj izpolnilo pristopno izjavo in se včlanilo v DOPPS. Na stojnicah smo ljudi obveščali o delu društva ter odgovarjali na vprašanja v zvezi s pticami, v Mariboru pa je bil v sklopu postavitve stojnice organiziran tudi ornitološki izlet v mestni park. Stojnica, ki je bila v Ljubljani postavljena

foto: Damijan Denac

Ljudem smo odgovarjali na njihova vprašanja o pticah.
Stojnica v Ljubljani.

Tabela: Rezultati 5. Svetovnega dneva opazovanja ptic v Sloveniji.

kraj izleta/dogodek	št. udel.	št. op. vrst	št. op. ptic	3 najzanimivejše vrste
zadrževalnik Medvedce	13	51	2000	črna prosenka, prosnik, travniška cipa
Škocjanski zatok	22	48	2551	velika bela čaplja, srpokljuni prodnik, pogorelec
Sava, Tomačevo	7	38	400	vodomec, kormoran, siva pastirica
Gajševsko jezero	5	33	1092	žličarica, žvižgavka, velika bela čaplja
Sava, Brežice	10	31	413	mala uharica, mali martinec, čopasti ponirek
Cerkniško jezero	5	43	2000	veliki srakoper, krekovt, plašica
Šempasko polje	5	25	300	mokož, veliki detel, poljski škranec
Ljubljansko barje	18	29	821	rjavi škarnik, mali detel, velika bela čaplja
Ptujsko jezero	3	22	1200	liska, vodomec, čopasti ponirek
stojnica v Mariboru	120*	-	-	-
stojnica v Ljubljani	150*	-	-	-
SKUPAJ	358	101	10777	-

* število ljudi, ki so se ustavili ob stojnici in vzeli ponujene društvene publikacije ali se zanimali o delu DOPPS-a

SVETOVNI DAN OPAZOVANJA PTIC IN SVETOVNI PTIČJI FESTIVAL 2001

prvič, je v lasti društva in jo bomo v prihodnje še večkrat uporabili.

Izlet v Škocjanski zatok je bil najbolj obiskan, razmeroma slabo udeležbo izletov v SV delu Slovenije pa pripisujemo zaposlenosti ljudi zaradi trgatve, ki se odvija prav v tem času.

Na izletih smo opazovali skupaj 10.777 ptic 101 vrste. Največ vrst ptic je bilo opazovanih na zadrževalniku Medvedce pri Pragerskem. Za najzanimivejše opazovane vrste lahko smatramo rjavega škarnika na Ljubljanskem barju in črno prosenko ter travniško cipo na zadrževalniku Medvedce. Če primerjamo letošnje podatke s podatki lanskega Evropskega dneva opazovanja ptic, ugotovimo, da se je letos izletov udeležilo 17 ljudi več kot lani (lani 71, letos 88). Letos smo organizirali tudi en izlet in eno stojnico več kot lani. Na stojnicah nas je letos obiskalo skupaj 270 ljudi, kar je 170 več kot lani (lani 100).

Letos je poleg večje udeležbe Svetovni dan opazovanja ptic zaznamovalo tudi lepo vreme, ki je v prejšnjih letih vse prej kot privabljalo obiskovalce. Prisrčno se zahvaljujemo vsem, ki so s svojo prisotnostjo sodelovali na tem svetovnem dogodku, še posebej vsem prostovoljcem, ki so poskrbeli

za izvedbo projekta. Prav tako se zahvaljujemo podjetju Nigrad iz Maribora, ki nam je letos že drugo leto odstopilo stojnico v Mariboru, in glavnemu pokrovitelju projekta v Sloveniji, družbi Mobitel.

foto: Jakob Smole
Stojnica v Mariboru.

foto: Eva Vukelič
Izlet na Ljubljansko barje v nedeljo 7. oktobra 2001

SKRIVNOSTNA FOTOGRAFIJA

Dragi bralci revije Svet ptic, sporočam vam, da bo od te številke naprej (začasno) prevzel vodenje rubrike »Skrivnostna fotografija« Borut Rubinič, aktiven član DOPPS-a, ki vam bo poslej odstiral tančico skritih podrobnosti, ključnih za razrešitev minulih nagradnih ugank. Borut je odličen poznavalec ptic, tako da se boste iz njegovih razlag nedvomno veliko naučili. Prosim, ne razočarajte ga že na začetku in sodelujte v čim večjem številu.

V minulem krogu tekmovanja je sodelovalo pet bralcev revije, med katerimi so trije pravilno določili obe skrivnostni ptici.

Seveda smo izžrebali tudi srečnega dobitnika majice, kar je tokrat postal Aleš Tomažič. Ob nošenju majice s prosnikom – simbolom Novega ornitološkega atlasa gnezdljk – mu želimo čimveč zanimivih in novih odkritij polnih terenskih dni.

OBRAZLOŽITEV SKRIVNOSTNE FOTOGRAFIJE IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE

Na obeh skrivnostnih fotografijah iz prejšnje številke sta ptici, ob površnem pogledu zelo podobni druga drugi. Tudi nekoliko pozornejše opazovanje kaže na mnogo skupnih

foto: Jakob Smole
Rjavi lunj *Circus aeruginosus*.

značilnosti obeh ujed. Ptici sta torej ujed, to je očitno iz kar nekaj razlogov: značilen zakrivljen kljun, prstasto oblikovana primarna peresa na koncu dolgih peruti, namenjenih jadranju in s tem oprezanju za plenom, značilen rep, ki omogoča manevriranje v zraku in značilna rjava barva.

Na prvi sliki je rjavi lunj *Circus aeruginosus*. Brez posebnih težav ga od večine podobnih vrst lahko ločimo predvsem po značilni »kroni« in bradi, ki zaradi svetlejše, belkasto rumene ali pa rumeno rjave obarvanosti izstopata od sicer enotno rjavega perja po trupu in krilih. Značilna rumena barva kljuna, ki je siv le na konici nam pri določitvi še dodatno olajša delo, čeprav ni značilna le za to vrsto. Značilnost, ki je tipična za predstavnike rodu lunjev *Circus* in je na sliki prav tako dobro vidna, je t.i. kot med perutmi, oziroma drža kril, ki je pri lunjih, če jih gledamo od spredaj ali od zadaj, v obliki črke V. Kot med krili je v našem primeru urezan in ne raven ali celo konveksen, kakršen je, na primer, pri potencialno zamenljivem malem klinkaču, ki je odrasel prav tako enotno rjave barve (na tem mestu morda ni odveč

poudariti še, da je kot potrebno gledati takrat ko ptica jadra ali normalno leta in ne med intenzivnim zamahovanjem). Za razliko od slednjega je rjavi lunj, v našem primeru mlad osebek, tudi bolj gracilen, kar ga v trenutku loči od mnogo bolj kompaktnih orlov pa tudi kanj. Da je osebek mlad, nam kaže odsotnost svetle barve na zgibu peruti, ki je običajnejša za samice, čeprav glede na kot pod katerim je ptica fotografirana, ni mogoče zanesljivo trditi, da te značilnosti na ptici v resnici ni.

Druga ujeda si, kot že rečeno, s prvo, torej rjavim lunjem, deli kar nekaj pomembnih znakov. Predvsem očitna je podobna elegantna, gracilna zgradba telesa in peruti, oz.

foto: Peter Buchner
Črni škarnik *Milvus migrans*.

razmerje med dolgimi, razmeroma ozkimi krili in dolgim, ozkim repom ter suhljatim, nič kaj orlovsko kompaktnim trupom. Na tem mestu sicer ne smemo pozabiti, da tudi vsi orli niso popolnoma izključeni. V poštev pride predvsem mali orel *Hieraetus pennatus*, ki je ravno tako kot črni škarnik *Milvus migrans* na sliki, bolj dolgokrila, ravnorepa in elegantna ujeda. Za razliko od črnega škarnika ima mali orel svetlo trtico in nekoliko drugačno obarvanost na zgornji strani. Tudi rep je pri malem orlu krajši in manj pahljačast, krila pa so krajša in na konicah nekoliko manj prstasta. Za mladega črnega škarnika, ki je na sliki, so zelo značilni svetlejši srednji

krovci in belo obrobljeni veliki krovci na zgornji strani peruti. Ta značilen vzorec na zgornjih strani peruti ga tudi ločuje od večine zamenljivih vrst, predvsem od rjavega škarnika *Milvus milvus*, ki mu je po telesnih značilnostih še najbolj podoben. Na sliki namreč ni vidna ena poglobitnih značilnosti škarnikov, ki včasih tudi v živo ni zelo prepričljiva – škarjast rep, po čemer so škarniki dobili ime. Posebej pri črnem škarniku se rado zgodi, da to značilnost opazimo šele po daljšem opazovanju, medtem ko je pri rjavem škarniku

ta značilnost navadno veliko bolje izražena. Pri mladih pticah je ta lastnost še slabše vidna kot pri odraslih osebkih, zato se lahko pri škarniku na fotografiji zanašamo predvsem na omenjeno obarvanost peruti, značilne telesne proporce in na nekakšno zanimivost, ki so jo nemara opazili predvsem nekoliko bolj izkušeni opazovalci. Škarnik na sliki ima krili v nekoliko nesinhronem položaju in zdi se kot da eno krilo prehiteva drugega, kot bi ga nekako zanašalo v eno smer.

Borut Rubinič

foto: Borut Rubinič

Katera vrsta je to?

foto: Borut Rubinič

Katera vrsta je to?

**Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije,
DOPPS - BirdLife Slovenija**

zaposli

VODJO NARAVOVARSTVENIH PROJEKTOV

Pogoji:

visokošolska izobrazba ustrezne smeri, aktivno znanje angleščine,
znanje dela na osebem računalniku, izkušnje pri vodenju projektov.
Prednost imajo kandidati s poznavanjem ptic in izkušnjami pri projektnem delu.
Prijave s kratkim življenjepisom, ki naj bodo v rokopisu, pošljite na naslov:

DOPPS, p.p. 2722, 1001 Ljubljana.

GRAND HOTEL UNION D.D.

Miklošičeva 1, Ljubljana, Slovenija

NOVO v restavraciji Smrekarjev hram!

Nova **izvirna** ponudba **jedi**.
Širok izbor **vin**.
Prijeten **ambient**.
Možna rezervacija **separejev**.

Restavracija, je idealna za
POSLOVNA KOSILA,
kar je še en razlog več,
da pridete in
se pustite razvajati
našim odličnim
kuharskim mojstrom.

Za vse večerne ptice
pa smo pripravili
pestro izbiro **VEČERIJ**.

Restavracija Smrekarjev hram
Nazorjeva ulica 2,
1000 Ljubljana

Informacije in rezervacije:
Tel: **01 308 1975**,
fax: 01 308 1015

Odprto od
ponedeljka do petka,
od 12.00 do 23.00 ure.

Vljudno vabljeni!

Ganeš V. Anapurna I. Ama Dablam.
Bobaje. Nuptse. El Capitan. Daulagiri.
Knjiga **Tomaža Humarja** Ni nemogočih
poti govori o celotni karieri velikega
alpinista. Napisana strastno, odkrito, s
humorjem in včasih z odkrito žalostjo,
zajema trenutke, spoznanja in doživetja
na neposreden, samo Humarju lasten
način. Je osebna, obenem pa beleži
nekatera najpomembnejša poglavja v
zgodovini slovenskega alpinizma.

Format knjige: 230 x 285 mm, 209 fotografij, cena 9.900 SIT, naprodaj v vseh Mobitelovih centrih,
naročila tudi na brezplačnih številkah: 041/031 700 700 in 080 70 70.

SVOBODEN KOT PTICA
WWW.MOBITEL.SI